Lumea în 2025

Cum va răspunde Uniunea Europeană provocărilor viitorului

DOCUMENT DE DEZBATERE

NOIEMBRIE 2007

www.ein.eu

Lumea în 2025

Cum va răspunde Uniunea Europeană provocărilor viitorului

Cuprins

Prefaţă 4

Introducere 5

Rezumat 6

I. Europa – mulţumită de realizările de până acum 11

II. Provocările globale viitoare 13

III. Opţiunile politice ale Europei în sectoarele-cheie 17

Globalizarea şi economia digitală 17

Demografia şi imigraţia 21

Terorismul şi securitatea 26

Energia şi mediul înconjurător 32

IV. Implicaţii pentru Uniunea Europeană 37

Guvernarea europeană: Valori, identitate şi frontiere 37

Rolul esenţial al parteneriatului transatlantic în lumea multipolară 42

V. Concluzii 46

PREFAȚĂ

„Lumea în 2025: Cum va răspunde Uniunea Europeană provocărilor viitorului” reprezintă o contribuție importantă la procesul de elaborare a politicilor de centru-dreapta în cadrul politicii europene. Este un proiect remarcabil, rezultatul eforturilor unui număr mare de persoane din cadrul Rețelei Europene a Ideilor (REI) – forumul de reflecție și dezbatere, sponsorizat de către Grupul PPE-DE cu scopul de a crea o rețea de schimb de idei între oamenii politici aleși în diferite funcții și consilieri, academicieni, experți externi și reprezentanți ai societății civile.

În ultimele douăsprezece luni, membrii rețelei, grupurile de reflecție și fundațiile politice, au lucrat în douăsprezece grupuri de lucru tematice și șapte grupuri operative la analizarea în profunzime a diverselor probleme ridicate, pentru a propune eventuale politici de soluționare. Au avut loc reuniuni peste tot în Europa – la Bruxelles, Paris, Londra, Budapesta, Haga, Bonn, Madrid – cât și la Washington DC, culminând cu Universitatea de vară anuală, desfășurată, anul acesta, la Varșovia.

Prezentul document de dezbatere este o inițiativă importantă a REI prin care s-a urmărit aducerea unor perspective noi asupra alegerilor, provocărilor și oportunităților viitoare de care responsabilii politici de centru-dreapta vor putea să țină seama în luarea de decizii pe termen lung, la nivel european. Dezbaterea rămâne însă deschisă, scopul fiind atragerea comentariilor unui număr cât mai mare de participanți, astfel încât să se ajungă la o analiză cât mai detaliată și, prin urmare, la concluzii practice.

Sper că prezentul document va fi recunoscut ca o contribuție importantă și contructivă la discuție, suscitând dezbateri largi asupra subiectelor-cheie pe care le analizează.

Joseph Daul, Deputat european
Președinte al Grupului PPE-DE

INTRODUCERE

Potrivit unei zicale, poţi rezista invaziei armate, dar nu şi invaziei de idei.

In apropierea celui de al doilea deceniu al secolului XXI, schimbul de mesaje între oameni se face în mod instantaneu, ştirile se transmit în reţelele media din întreaga lume printr-o simplă apăsare de buton, iar omenirea cunoaşte frontierele cele mai deschise din istorie.

În ultimii 500 de ani, europenii au promovat ideile, explorarea, democraţia, societăţile europene având la bază statul de drept. Însă, în prezent, lucrurile sunt într-o continuă schimbare.

Există o libertate de mişcare şi transmitere a ideilor, fie ele ştiinţifice sau politice, fără precedent, lăsându-se astfel în urmă revoluţiile secolului XX, provocate de conflicte ideologice.

Viteza schimbării îi ia pe mulţi pe nepregătite. Unora le place noul context, altora, în schimb, le e teamă de aspectele negative pe care le poate aduce această schimbare accelerată şi se simt excluşi.

Din ce în ce mai mult, problemele globale cer soluţii globale. Nu putem ignora aceste schimbări cum, de altfel, nu putem ignora nici faptul că unele sunt ireversibile.

În ultimii 60 de ani am reuşit, în Europa, să găsim soluţiile potrivite pentru rezolvarea diferenţelor fundamentale existente între ţări şi, împreună, am promovat cu succes valorile comune şi prosperitatea.

Provocarea actuală este să ne proiectăm în viitor, cel mai bun mod prin care se poate avea viziunea viitorului fiind acela de a ne fixa obiective specifice pe termen lung. Însă, în următorii 50 de ani, trebuie să ne canalizăm din ce în ce mai mult energia şi atenţia pentru a-i ajuta pe cei care au rămas în afara lumii occidentale, să-i ajutăm să ni se alăture. Beneficiile vor fi de ambele părţi, căci scopul este ca cetăţenii să fie prosperi, într-o Europă sigură.

A ne proiecta în 2025 nu înseamnă a face afirmaţii precise despre circumstanţele de atunci. Istoria e plină de exemple de oameni care au încercat fără succes să prezică viitorul; este cazul Clubului de la Roma sau al faimosului raport al Institutului Hudson din 1967 care nu a luat în calcul dezvoltarea microcipului.

Cu toate acestea, punând în comun informaţii şi experienţă, reţelele de idei ne arată că cel mai bun mod de a înainta în proiectele noastre este încurajarea dialogului la scară largă despre idei, acţiuni şi opţiuni. În acest fel, guvernele pot lua decizii care să fie înţelese de cetăţeni.

Iată scopul pentru care a fost creat acest document de dezbatere. După îndelungi consultări, REI a redactat prezentul document pentru a transmite idei referitoare la schimbările majore de politică preconizate pentru viitor şi modul în care Uniunea Europeană le-ar putea aborda.

James Elles
Preşedintele REI
Octombrie 2007

REZUMAT

În 2007, Reţeaua Europeană a Ideilor a lucrat la un proiect major al cărui obiectiv a fost identificarea principalelor provocări şi alegeri cu care se vor confrunta factorii de decizie ai UE şi ai statelor membre în următorii douăzeci de ani şi dezvoltarea unor idei inovatoare cu care să vină în întâmpinarea acestora. Se urmăreşte ca prin acest exercițiu să se obţină o mai mare coerenţă a ideilor promovate de politica de centru-dreapta în politica europeană.

Prezentul document abordează ariile de interes posibile în următorii 20 de ani, căci, odată identificate tendinţele de dezvoltare, vom putea lua deciziile necesare pentru a asigura în continuare prosperitatea cetăţenilor europeni şi poziţia lor de lideri mondiali. A ne proiecta în 2025 nu înseamnă a face afirmaţii precise despre circumstanţele de atunci. Cu toate acestea, punând în comun informaţii şi experienţă, reţelele de idei ne arată că cel mai bun mod de a înainta în proiectele noastre este încurajarea dialogului la scară largă despre idei, acţiuni şi opţiuni. În acest fel, guvernele pot lua decizii iar cetăţenii le pot înţelege.

Acesta este contextul în care REI a creat prezentul document pentru a expune ideile asupra principalelor provocări politice cu care ne vom confrunta în viitor şi pentru a sublinia care sunt acţiunile pe care trebuie să le întreprindă responsabilii programelor politice ale partidelor. S-a ajuns la şase concluzii principale:

1. Există o schimbare semnificativă a ritmului în care evoluează chestiunile luate în discuţie şi o reorientare de la provocările constituţionale către cele globale din viitor. În ultimii 60 de ani, am reuşit, în Europa, să găsim soluţiile potrivite pentru rezolvarea diferenţelor fundamentale existente între ţări şi, împreună, am promovat cu succes prosperitatea şi valorile comune. Cu toate acestea, viteza cu care se produc schimbările devine tot mai rapidă, iar problemele globale necesită, la rândul lor, soluţii globale. Impresia actuală este că Europa nu reacţionează îndeajuns de prompt la aceste schimbări.

2. Provocările viitorului sunt deosebit de importante, atât ca arie de aplicabilitate, cât şi ca profunzime. Dimensiunea acestor provocări este largă prin natura lor, prin urmare, nu li se poate răspunde prin obiective pe termen scurt. De aceea, interesul actual este să întâmpinăm viitorul prin viziuni clare.

3. În acest context global în continuă dezvoltare, niciun stat membru nu poate face faţă unor astfel de provocări de unul singur. Uniunea Europeană şi statele membre trebuie să joace un rol decisiv pentru a sprijini şi dezvolta înţelegerea semnificaţiei acestor provocări pentru cetăţenii europeni, încurajându-i să privească spre viitor cu optimism şi încredere.

4. Într-o lume multipolară, Europa trebuie să păstreze legătura cu toţi participanţii la jocul mondializării, însă este esenţial să se creeze legături transatlantice mai strânse pentru a putea face faţă provocărilor de ordin economic,

energetic/de mediu şi celor privind securitatea. Va fi nevoie de o nouă structură a parteneriatului transatlantic. Aceste probleme vor putea fi abordate mai uşor, din perspectiva Occidentului, dacă parteneriatul transatlantic este aprofundat în acest sens. Ca să se creeze o piaţă transatlantică solidă, se impune consolidarea cooperării transatlantice în relaţiile economice şi în elaborarea politicilor de reglementare şi eliminarea barierelor netarifare în domeniul comerţului şi al investiţiilor.

5. Într-o lume globalizată, bazată pe economia digitală, accentul se pune pe individ. In aceste condiţii sistemul birocratic al UE şi al statelor membre va trebui să fie adaptat pentru a actualiza guvernarea europeană. Publicul este interesat să folosească noile tehnologii pentru a putea trage la răspundere liderii politici, pentru a dezbate idei şi a organiza campanii de schimbare a politicilor.

6. - Atenţia UE ar trebui, prin urmare, să fie mai puţin îndreptată asupra extinderii frontierelor estice. Europa a pierdut timp în aşa-numitul proces constituţional din ultimii 5 ani şi nu a acordat îndeajuns de multă atenţie necesităţii adaptării rapide la o lume cu o concurenţă economică acerbă, cu ameninţări strategice decisive şi schimbări tehnologice şi culturale impetuoase. Frontierele UE ar trebui să rămână fixe acum, iar perioada următoare să fie dedicată consolidării coeziunii europene ca să se poată dezvolta un simţ al identităţii în care să se regăsească cetăţenii europeni. În acest fel, eforturile noastre s-ar concentra asupra rezolvării provocărilor viitoare nu asupra extinderii Uniunii, evitându-se astfel o posibilă slăbire a puterii Uniunii în calitatea sa de partener competitiv. Acest lucru nu înseamnă că procesul de extindere s-a încheiat, ci că, în prezent, principala responsabilitate a UE este să îşi urmărească mai întâi interesele proprii, în alte cuvinte, capacitatea de integrare, şi abia mai târziu să dea curs dorinţei de alăturare a altor state.

Mai precis, documentul se axează pe cinci domenii majore ale politicii, care necesită timp mai mult şi eforturi mai mari pentru rezolvarea chestiunilor urgente, ce nu mai pot fi amânate.

Competitivitatea şi economia globală

Globalizarea induce un ritm accelerat de schimbări ale raporturilor între ţări la nivel mondial. Se estimează că India şi China vor deţine 50% din PIB-ul mondial în 2060. Aceeaşi poziţie au ocupat-o şi în 1820. Această reafirmare a Asiei ca putere economică la nivel mondial va pune Europa în faţa unei provocări radicale. Va depinde de europeni să hotărască dacă acest posibil declin al Europei în raport cu dezvoltarea Asiei va rămâne, în următorii douăzeci de ani, consecinţa normală a unei recuperări din partea Asiei sau, dimpotrivă, va fi începutul unui proces de declin european în care Europa va fi depăşită de naţiuni mai tinere şi mai dinamice.

Există o singură strategie pentru a evita consecinţele politice dezastruoase care ar rezulta dintr-o astfel de evoluţie a lucrurilor. Europa trebuie să ocupe primul loc în era informaţională. Este imperativ să stăpânească economia bazată pe cunoaştere, căci tehnologiile informaţionale au pătruns în toate domeniile de politici. Sarcina pe care o are Europa nu va fi uşoară. Inversarea tendinţei actuale este în principiu o chestiune de educaţie, inovaţie şi spirit antreprenorial. În acest scop, Europa trebuie să se debaraseze de rigiditătile şi regulamentele mercantiliste care nu fac decât să împiedice dezvoltarea unei mentalităţi antreprenoriale dinamice. Dacă vrea să beneficieze de oportunităţile

oferite de globalizarea continuă în următorii douăzeci de ani, Europa are nevoie de o creştere a concurenţei în sistemele educaţionale naţionale şi la nivel global. Iată deci care ar trebui să fie prioritatea Uniunii pentru 2025.

Demografia şi imigraţia

Problema fundamentală şi cea mai dificilă a Europei este rata scăzută a natalităţii. La nivel mondial, numărul naşterilor este în prezent de 21 la mie pe an; în Statele Unite, se înregistrează 14 la mie, iar în Europa 10. Creşterea numărului mediu de naşteri de la 10 la 11 ar duce, cel puţin, la o stabilizare a populaţiei în Europa, deşi nu este suficient pentru a contracara scăderea populaţiei de vârstă activă. Pentru a preveni scăderea populaţiei de vârstă activă ar fi nevoie de o creştere şi mai mare a ratei natalităţii. Studii recente semnalează că populaţia UE va scădea şi mai mult, cu 30-40 milioane la fiecare 10 ani, dacă fertilitatea rămâne la nivelul scăzut pe care îl are în prezent. Astfel de tendinţe vor avea repercusiuni profunde asupra tuturor aspectelor vieţii europene - pensii, transport, în sectorul imobiliar, etc.

Pentru a răspunde atât provocărilor cât şi oportunităţilor schimbărilor demografice, factorii de decizie europeni vor trebui să încurajeze creşterea ratei natalităţii, creşterea vârstei de pensionare şi a celei ce oferă dreptul la pensionare, creşterea ratelor de participare la forţa de muncă, de asemenea, vor trebui să promoveze un nivel mai înalt de productivitate a lucrătorilor actuali, să încurajeze munca cu fracţiune de normă şi adaptabilitatea lucrătorilor prin intermediul unor stimulente juridice şi financiare.

În ceea ce priveşte chestiunea imigraţiei, statele UE vor trebui să regândească politicile de imigraţie legală, favorabile lucrătorilor necalificaţi şi să le înlocuiască, cel puţin parţial, cu politici care să faciliteze imigrarea lucrătorilor calificaţi. Ar trebui să fie depuse mai multe eforturi în vederea creşterii nivelului de calificare a lucrătorilor migranţi stabiliţi de multă vreme într-o ţară străină şi a folosirii multilingvismului şi percepţiei asupra înţelegerii culturale pe care aceştia le au. Vor trebui să fie luate măsuri pentru ca Europa să devină un punct de atracţie, în raport cu restul lumii, astfel incât să atragă şi să păstreze lucrătorii calificaţi, împiedicând astfel exodul de inteligenţă. În cele din urmă, problemele specifice ale integrării celei de-a doua generaţii de imigranţi trebuie analizate mai în profunzime decât până acum, atât în interesul imigranţilor cât şi al populaţiei native.

Terorismul şi securitatea

Democraţia secolului XXI, bazată pe piaţa liberă, a deschis noi surse de informare şi a creat noi sisteme de comunicare, facilitând călătoriile, crearea de reţele internaţionale şi mobilitatea studenţilor la un nivel fără precedent. În următorii douăzeci de ani, aceste tendinţe vor creşte exponenţial. Însă, această evoluţie a creat şi un nou tip de inamic care abuzează de libertatea accesului la informaţii, comunicare şi călătorii. Noua ameninţare reflectă diversitatea erei internetului. Atacarea democraţiei se face printr-o „ciber-mobilizare", potenţialii inamici fiind recrutaţi de peste tot în lume.

Tactica lor este subminarea şi apoi distrugerea superiorităţii morale a democraţiilor, încercând, de exemplu, să le forţeze să renunţe la statul de drept în apărarea legii. În loc să recurgă la o luptă directă, acest inamic invizibil preferă să provoace democraţiile la o practică a ipocriziei, făcându-le să ia măsuri care să alieneze opiniile moderate în regiunile-cheie şi să submineze sprijinul la nivel naţional.

Problema terorismului nu este una care să se rezolve imediat. O politică fermă, determinarea publicului de a se opune, luarea de măsuri din ce în ce mai complexe şi subtile de luptă împotriva terorismului, reducerea motivelor legitime de nemulţumire şi marginalizarea cauzei teroriste, toate acestea pot contribui, împreună, la crearea unor circumstanţe favorabile eliminării ameninţării teroriste. Cu toate astea, cheia succesului în lupta împotriva insurecţiei globale ar putea de fapt să fie divizarea atacului terorist prin aplicarea unor strategii diferite de abordare în funcţie de diferitele scenarii şi prin dezvoltarea unor state de drept, capabile să ofere beneficii cetăţenilor şi să înfiinţeze instituţii democratice. Uniunea trebuie să facă în continuare o prioritate din promovarea democraţiei şi a drepturilor omului în întreaga lume.

Toţi cetăţenii europeni trebuie să fie conştienţi de importanţa luptei pentru apărarea valorilor lor, împotriva oricărei forme de ameninţare teroristă. Este deci esenţială cooperarea strânsă a guvernelor europene având la bază această conştientizare comună.

Una dintre principalele provocări pentru societăţile democratice din Europa va fi integrarea politică şi economică a acelor grupuri sociale care se simt în prezent excluse şi jignite. Vor trebui luate măsuri pentru stimularea dialogului intercultural, întărirea poziţiei musulmanilor moderaţi majoritari şi izolarea extremiştilor.

Pentru toate acestea, liderii trebuie să găsească un echilibru între măsurile suplimentare de securitate care se impun şi respectarea valorilor democratice şi a libertăţii individului.

Energia şi mediul înconjurător

Importanţa perioadei actuale este dată de rapiditatea schimbărilor şi de părerea larg răspândită că schimbările climatice nu sunt un fenomen natural.

Modul cel mai radical de abordare a provocării climatice este să încercăm împreună să stopăm schimbările climatice prin aplicarea protocolului de la Kyoto. Însă există o politică alternativă mai productivă, aceea de a alege o „strategie de adaptare" bazată pe concepţia că soluţia pentru provocările schimbărilor climatice va fi găsită prin progresul tehnologic. Este nevoie de cercetare şi investiţii pentru a putea descoperi noi tehnologii care să îmbunătăţească modul în care noi, în Occident, şi vecinii noştri de pe întregul glob, trăim în mediu şi cu mediul. O strategie mai promiţătoare nu constă în subminarea surselor pieţei pentru creşterea economică şi progresul tehnologic, ci în folosirea în avantajul nostru a societăţii cunoaşterii, pe care o creează procesul de globalizare.

În ceea ce priveşte energia, pe termen mediu, singura tehnologie energetică care a dovedit că poate avea un impact semnificativ asupra aprovizionării cu energie, este energia nucleară. Soluţii alternative precum energia eoliană sau biocombustibilii contribuie numai într-o mică măsură la creşterea aprovizionării cu energie. Acestea pot fi doar suplimente locale. De aceea, interdicţiile de dezvoltare a energiei nucleare vor trebui ridicate. Provocarea fundamentală o reprezintă redobândirea unui consens general privind energia nucleară.

Uniunea Europeană şi statele membre ar trebui să acorde credite fiscale mai mari şi stimulente industriei, întreprinderilor mici, regiunilor şi municipalităţilor locale, precum şi proprietarilor de locuinţe şi consumatorilor pentru a încuraja astfel atât cercetarea şi dezvoltarea, cât şi adoptarea rapidă a energiilor regenerabile şi a tehnologiilor în domeniul pilelor de combustie pe bază de hidrogen. Însă cea mai mare provocare pentru UE în următorii douăzeci de ani va fi să încurajeze spiritul competitiv şi mediul lipsit de reglementări, care, cumulate cu o perfecţionare a competenţelor şi a educaţiei, să le ofere europenilor cea mai mare şansă de a fi printre cei dintâi care profită din plin de noile oportunităţi tehnologice.

În final, documentul reaminteşte că toate aceste provocări şi soluţionări sunt strâns legate între ele. De exemplu, inovaţia este legată de demografie şi imigraţie, însă, imigraţia, la rândul ei, trimite la chestiunea terorismului şi a securităţii, în timp ce securitatea este legată de problema mediului şi a energiei. Prin urmare, dacă dorim ca acest exerciţiu să fie folositor pentru a avertiza factorii de decizie asupra pericolelor viitoare, trebuie, de asemenea, subliniat faptul că va fi necesar să se facă actualizări în mod regulat, pentru a urmări toate schimbările care, cu siguranţă, vor afecta aceste legături odată cu evoluţia evenimentelor.

I. EUROPA – MULȚUMITĂ DE REALIZĂRILE DE PÂNĂ ACUM

Viaţa europeană arată bine în toamna anului 2007. Văzută din afara frontierelor sale, din Statele Unite, America Latină sau Asia, Europa pare stabilă, prosperă, având la bază statul de drept şi democraţia ca premisă fundamentală.

În mod evident, progresele înregistrate de Europa şi statele membre după cel de-al doilea război mondial sunt cu adevărat remarcabile. Marcaţi de experienţa a două conflagraţii modiale la interval de 30 de ani, liderii europeni postbelici au hotărât că ar trebui să se facă tot posibilul pentru a evita ca astfel de distrugeri să mai aibă loc vreodată.

Iniţial un parteneriat restrâns, format din şase ţări europene, cu o populaţie de 170 milioane în 1957, Comunitatea Economică Europeană (în prezent, Uniunea Europeană) s-a extins la 27 de ţări, cu o populaţie de aproape 500 milioane. Declaraţia UE cu ocazia celei de a 50-a aniversări recunoaşte unicitatea acestui proces şi rezultatele extraordinare obţinute.

Printr-o conducere vizionară, Uniunea Europeană şi-a dezvoltat capacitatea de rezolvare a problemelor statelor membre, lansând conceptul de societate a statelor în reţea[1], prin care statele membre reuşesc să-şi atingă obiectivele, unindu-şi eforturile în domenii specifice.

Datorită acestor decizii, popoarele europene au devenit mai prospere ca niciodată; principiile care stau la baza pieţei unice europene le-au facilitat viaţa, prin susţinerea liberei circulaţii a mărfurilor, a serviciilor, a persoanelor şi a capitalului de-a lungul vechilor frontiere ale imperiului.

Economia europeană are un nivel bun în prezent, numărul de locuri de muncă create în zona euro din 2000 până acum, 13,1 milioane, depăşindu-l pe cel din Statele Unite în aceeaşi perioadă. Situaţia este chiar mai bună, dacă

includem şi membrii din zona non-euro, ca, de exemplu, Regatul Unit. În est, noile state membre UE înregistrează o rată de creştere economică egală cu cea a statelor din Extremul Orient. De exemplu, rata de creştere economică în Polonia este în prezent egală cu cea înregistrată în India, în timp ce economia Republicii Cehe are o rată de creştere mai mare decât cea a Taiwanului sau a Malaesiei. În plus, zona euro înregistrează un excendent comercial, spre deosebire de Statele Unite care, cu o economie comparabilă ca mărime cu cea europeană, au un deficit de 830 miliarde USD.

Mandatul obţinut recent de preşedinţia germană pentru tratatul de reformă, care ar putea fi ratificat în cursul anului viitor, reprezintă un pas important pentru Uniune la început de secol XXI. Tratatul întrerupe criza instituţională care a înfrânat consolidarea Uniunii în urma extinderii la 27 de membri şi va permite UE să se concentreze asupra unor aspecte mai importante, ca securitatea energetică, schimbările climatice şi relaţiile externe.

Consolidarea cooperării în domeniul justiţiei şi al afacerilor interne va ajuta Europa să facă faţă ameninţărilor teroriste cu care se confruntă în prezent. Cu toate acestea, lupta împotriva terorismului nu poate fi dusă la bun sfârşit fără ajutorul Statelor Unite. Într-adevăr, ameninţarea teroristă comună cu care se confruntă Europa şi Statele Unite a reprezentat un factor important în consolidarea cooperării transatlantice în ultimii ani.

Cu toate astea, se aud în continuare voci critice la adresa Bruxelles-ului. Acestea vizează cu precădere interferenţa inutilă şi birocraţia stufoasă ca urmare a legislaţiei comunitare în anumite domenii. În plus, aparenta lipsă de responsabilitate a funcţionarilor UE, ca şi părerea răspândită conform căreia structurile de control al fondurilor UE nu sunt îndeajuns de puternice, întăresc convingerea că există un „deficit democratic", greu de acoperit.

Perioada de intensă dezbatere constituţională se apropie de final. În schimb, dezbaterea asupra provocărilor globale care ne aşteaptă în viitor devine din ce în ce mai animată. Subiectele de reflecţie includ necesitatea inovării şi creşterea competenţelor care să ţină pasul cu ritmul accelerat al procesului de globalizare, schimbările demografice şi imigraţia, terorismul şi securitatea şi, în cele din urmă, dar nu mai puţin important, securitatea energetică şi shimbările climatice.

Europenii au motive să fie mulţumiţi de modul în care au fost abordate şi rezolvate problemele secolului XX. Cu toate acestea întrebarea urgentă, căreia suntem obligaţi să-i găsim un răspuns, este următoarea: oare nu suntem prea mulţumiţi de noi înşine? Cât de capabili suntem noi să înfruntăm provocările globale ale secolului XXI, care nu pot fi rezolvate decât printr-o cooperare strânsă la nivel european şi internaţional? Care sunt tendinţele în următorii 20 de ani? Odată identificate aceste tendinţe, ce decizii vom lua pentru a asigura în continuare prosperitatea cetăţenilor europeni şi poziţia lor fermă de lideri mondiali?

---

[1] Conceptul de societate în reţea (Network Society) al lui Manuel Castell, 1996

II. PROVOCĂRILE GLOBALE VIITOARE

De la căderea zidului Berlinului, la sfârşitul anului 1989, Europa a trăit o perioadă de schimbări revoluţionare, din fericire, de natură pacifică. S-au produs schimbări majore în structura Uniunii Europene, atât în ceea ce priveşte componenţa sa ca număr de state membre, cât şi competenţele sale, culminând cu propunerea tratatului de reformă care urmează a fi finalizat până la sfârşitul anului 2007.

În timp ce, în multe cazuri, schimbările vizate de procesul de elaborare a politicilor nu au depăşit cadrul frontierelor europene, la nivel mondial s-au produs dezvoltări importante, cărora UE le-a răspuns în mod sporadic, lăsând impresia că doar reacţionează la evenimente, în loc să le controleze printr-o strategie gândită în detaliu.

Viteza rapidă de răspândire a reţelelor mass-mediei mondiale a făcut ca problemele care în trecut ni se părea că se produc în locuri îndepărtate, nevăzute, să fie aduse instantaneu în casele oamenilor. Nu putem rămâne indiferenţi faţă de condiţiile grele în care trăiesc alţii sau faţă de provocările umanităţii, în general. Acolo unde este posibil, Europa trebuie să fie capabilă să îşi adune forţele pentru a ajuta cele două treimi ale populaţiei lumii care sunt încă în afara sistemului global.

Pentru realizarea acestui exerciţiu, REI îi este profund recunoscătoare Fondation pour l'innovation politique, care a iniţiat un proces de dezbatere a principalelor rapoarte privind lumea în 2025, publicate de către Consiliul Naţional al Serviciului de Informaţii, un organ consultativ al CIA, şi de Institutul pentru Studii de Securitate al Uniunii Europene.

În prezenta analiză, provocările globale viitoare, care, prin natura lor, sunt de lungă durată, sunt analizate sub trei aspecte diferite, cu titlurile de Aspecte de securitate, Aspecte politice şi Aspecte economice, cu rezerva că ar putea să apară modificări ale raporturilor între aceste elemente ca urmare a unor evenimente neprevăzute.

ASPECTE DE SECURITATE

Situaţia certă, dar neplăcută, din timpul Războiului Rece a fost înlocuită acum de nesiguranţa, deşi oarecum mai relaxată, a lumii postbelice. Deşi războiul a fost câştigat de puterile occidentale, în numele libertăţii, atât din punct de vedere militar, cât şi economic, primul deceniu al secolului XXI este dominat în momentul de faţă de alte preocupări, marcate de încercarea anumitor state de a obţine controlul asupra agendei globale.

În Occident ameninţarea de invadare din partea Estului era văzută înainte ca preocuparea centrală. Acum însă, provocările sunt mult mai variate şi mai evazive. Terorismul este problema principală, iar obiectivul nostru este să apărăm societăţile occidentale împotriva ameninţării de distrugere din partea grupurilor jihadiste radicale care se folosesc de libertatea de comunicare prin internet pentru a pune la cale atentate în punctele cele mai slabe şi mai vulnerabile ale sistemelor noastre.

Legată de acest subiect este şi ameninţarea proliferării nucleare, facilitată, la rândul ei, de folosirea internetului ca mijloc de acces la informaţii. Implicaţiile actualei distanţări faţă de Iran sunt foarte mari. În cazul în care Iranul îşi va atinge obiectivul, este greu de prezis câte ţări vor deveni puteri nucleare până în 2025.

Chestiunea statelor în disoluţie va trebui să devină centrul atenţiei, cât mai repede cu putinţă. Este inacceptabil faptul că aproape 50 din cele 200 de ţări ale lumii nu au încă capacitate de guvernare proprie, majoritatea popoarelor acestor ţări fiind obligate să trăiască în condiţii de viaţă modeste. Până în 2025, aceste ţări vor trebui să fie introduse în sistemul internaţional.

Goana după resurse naturale va avea consecinţe importante asupra politicii europene de securitate şi apărare. China conduce de departe cursa pentru stocul de resurse viitoare şi semnează, în acest scop, acorduri pe termen lung cu Iranul şi cu Sudanul pentru petrol şi cu alte ţări din Africa pentru materii prime. Prin resursele uriaşe de petrol şi gaze pe care le posedă, Rusia se reafirmă ca putere mondială, folosindu-se de acest avantaj pentru a-şi atinge interesele proprii – urmărind mai degrabă revendicările teritoriale decât răspândirea cunoştinţelor IT în rândul populaţiei sale?

Dacă ameninţarea militară pare să fi scăzut în ultimii ani, asta nu înseamnă că nu există riscul ca astfel de ameninţări să reapară în viitor. Este de reţinut, în acest sens, publicaţia recentă intitulată „China's New Great Leap Forward, High technology and Military Power in the Next Half-Century" („Marele salt înainte al Chinei. Tehnologia avansată şi puterea militară în următoarea jumătate de secol")[2]. Rusia şi China, alături de statele din Asia centrală, au format recent o organizaţie regională. Încă nu este clar dacă au făcut acest lucru din motive militare sau economice (Organizaţia pentru cooperare de la Shanghai).
O lume multipolară ia naştere, cu rapiditate, sub ochii noştri. Europa trebuie să dialogheze cu toţi actorii principali, chiar dacă există o slabă voinţă politică de finanţare a mijloacelor militare necesare pentru a fi un actor important. Însă, în aceste circumstanţe, va trebui reafirmată valoarea durabilă a parteneriatului transatlantic, aducându-se modificări la structurile existente, inclusiv NATO, astfel încât, împreună, partenerii să fie mai eficienţi în rezolvarea provocărilor globale reprezentate de Orientul Mijlociu, Afghanistan, China şi Rusia.

ASPECTELE POLITICE

În următoarele două decenii, atenţia va fi mult mai mult îndreptată asupra următoarelor 3 domenii politice:

Demografia şi imigraţia: Ca urmare a creşterii speranţei de viaţă, numărul pensionarilor europeni aproape că se va dubla până la jumătatea secolului. Ceea ce va fi îngrijorător este, în mod deosebit, scăderea populaţiei active, în raport cu populaţia neîncadrată în muncă. Implicaţiile politice vor fi variate, începând cu o penurie a forţei de muncă şi încetinirea ratelor de creştere şi ajungând la o creştere a presiunilor asupra sistemului de pensii şi a cheltuielilor legate de asistenţa medicală publică. Vor trebui analizate şi problemele legate de sistemul actual de migraţie, rolul imigraţiei în politica de soluţionare a schimbărilor demografice şi provocările pe care le aduce procesul de integrare a

populaţiilor imigrante în cadrul societăţilor noastre. Se va înregistra o creştere continuă a populaţiei globale în mediul urban, concentrată în marile aglomeraţii, ceea ce va avea consecinţe profunde asupra modului în care factorii de decizie vor aborda chestiunea sărăciei, a criminalităţii şi a relaţiilor comunitare.

Energia şi mediul înconjurător: Vor trebui găsite soluţii pentru a răspunde provocărilor legate de securitatea energetică şi schimbările climatice. Căci, este drept să considerăm aceste două regiuni de interes ca fiind cele două feţe ale aceleiaşi monede. Dependenţa noastră de importurile de energie urmează să crească în mod semnificativ până în 2030. Concurenţa pentru resursele energetice va deveni mai acerbă. În acelaşi timp, raportul recent al ONU privind schimbările climatice a servit drept semnal de alarmă cu privire la limitele creşterii energetice bazate pe combustibili fosili.

Susţinerea democraţiei: Afirmarea convingerilor occidentale în domeniul economic nu va antrena neapărat acelaşi succes persistent în încurajarea ţărilor să adopte democraţia parlamentară după modelul occidental. Mai mult chiar, pe plan intern, forţe precum frica de terorism, frica de diferenţe culturale şi frica de imigraţie vor periclita actuala armonie socială, prin mişcări autoritare, xenofobe şi cele vizând securitatea[3].

ASPECTELE ECONOMICE

Ne aflăm în plin proces de globalizare, un proces de lungă durată. Deşi e un subiect controversat, globalizarea a jucat un rol important în crearea prosperităţii noastre. Globalizarea reprezintă o ameninţare cu precădere pentru cei care refuză să se adapteze în funcţie de ea. În următorii 20 de ani, ţările care se izolează de pieţele mondiale vor fi cele care vor avea problemele cele mai grave.

Nu globalizarea în sine divide societatea, ci frica de globalizare. Nu ar trebui să ne fie frică de globalizare, ci de cei care ne-au făcut să avem această temere. În realitate, ţările care sunt încă sărace nu suferă de prea multă globalizare, ci de prea puţină.

Dacă facem o comparaţie între popoarele cele mai bogate şi popoarele cele mai sărace din lume observăm că diferenţa dintre ele devine tot mai mare. Dar, atunci când comparăm PIB-ul pe cap de locuitor din SUA sau din UE cu PIB-ul din China şi raportăm rezultatele de acum la situaţia existentă cu mulţi ani în urmă, vom descoperi că PIB-ul pe cap de locuitor a crescut în China mult mai mult decât în ţările industrializate. În 1960, aşa-numita clasă de mijloc – cuprinzând persoanele care câştigau între 20 şi 40 dolari pe zi - reprezenta doar 6% din populaţia lumii. În prezent reprezintă 50%.

În plus, globalizarea produce, într-adevăr, schimbări în raporturile dintre ţări la nivel mondial. Se estimează că India şi China vor deţine 50% din PIB-ul mondial în 2060. Aceeaşi poziţie au ocupat-o şi în 1820. Asistăm, în prezent, la un fenomen care, de altfel, nu e fără precedent în istorie: reafirmarea Asiei. Acest lucru nu înseamnă că va fi un

---

[2] Institutul Hudson, 2005
[3] Institutul pentru Studii de Securitate al Uniunii Europene, *„The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025"*, 2006

proces uşor. În cursa pentru ocuparea poziţiei de lideri mondiali, ţările din Asia se vor confrunta cu probleme grave de infrastructură, cu scăderea aprovizionării cu apă şi energie, ca şi cu lipsa de competenţe esenţiale.

În ultimul rând, dar nu mai puţin important, stagnarea negocierilor Rundei de dezvoltare de la Doha şi înmulţirea acordurilor bilaterale arată că existenţa cadrului multilateral nu poate fi considerată o certitudine decât dacă principalii parteneri comerciali stabilesc, în cadrul OMC, un cod strict în vederea realizării unor astfel de acorduri.

Pentru o evaluare mai detaliată a contextului de dezvoltare globală în care vor acţiona UE şi statele membre, pentru identificarea celor mai importante tendinţe economice şi sociale, pe termen lung, pentru a face o analiză a principalelor provocări politice care decurg din aceste tendinţe, pentru a găsi posibilităţile şi alegerile-cheie în fiecare domeniu politic, ca şi pentru a sugera strategiile cele mai bune în vederea obţinerii soluţiilor politice viitoare, REI a selectat patru mari domenii de politici extrase din lucrările grupurilor sale de lucru şi grupurilor operative:

1) Globalizarea şi economia digitală

2) Demografia şi imigraţia

3) Terorismul şi securitatea

4) Energia şi mediul înconjurător

Aceste patru mari provocări politice implică două aspecte conexe pe care Uniunea Europeană trebuie să le ia în consideraţie:

Guvernarea europeană:
Pentru a face faţă acestor provocări, Uniunea Europeană trebuie să aibă capacitatea de a formula politici comune şi de a pune în aplicare măsurile europene în mod eficient. Prin urmare, este esenţial ca Uniunea să fie structurată în aşa fel încât să aibă o **guvernare** eficientă, garantând responsabilitatea politică şi resursele financiare necesare pentru ca acţiunele ei să fie, la rândul lor, eficiente. Acest aspect este strâns legat atât de chestiunea **valorilor şi identităţii** europene, cât şi de **frontierele** Uniunii.

Parteneriatul transaltlantic:
În mod cert, Uniunea Europeană joacă un rol semnificativ în soluţionarea tuturor acestor provocări. Cu toate astea, colaborarea cu parteneri competenţi va întări în mod considerabil eficacitatea acţiunilor sale. Din acest punct de vedere, Statele Unite reprezintă partenerul indispensabil. Consolidarea **cooperării transatlantice** în ceea ce priveşte diferitele chestiuni globale va fi esenţială pentru a asigura conducerea mondială, a implica şi alţi participanţi şi a elabora soluţii eficiente - de exemplu, privind schimbările climatice şi chestiunea energiei.

În cele din urmă, dar nu mai puţin important, din concluziile următoarelor capitole va reieşi că aceste patru mari teme sunt strâns legate între ele. Nu există nicio putere sau instituţie care să facă faţă acestor provocări de una singură, oricât de necesară sau importantă ar fi ea.

III. OPŢIUNILE POLITICE ALE EUROPEI ÎN SECTOARELE-CHEIE

Globalizarea şi economia digitală

ANALIZĂ

Globalizarea nu este un fenomen recent. Potrivit analizei lui Thomas Friedmann, în cartea sa „The World is Flat", prima etapă a procesului de globalizare a început cu revoluţia industrială în Europa, în secolul XVIII, având **ţările** ca actori principali. Cea de-a doua etapă - era **marilor corporaţii multinaţionale**- a început după cel de-al doilea război mondial când, sub conducerea SUA, organizaţii mondiale precum GATT, Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială s-au angajat să reducă cotele comerciale şi barierele tarifare care apăruseră brusc în întreaga lume. În anii '70-'80 au cunoscut o perioadă de dezvoltare, însă perioada de vârf a fost în anii '90, ca urmare a două evenimente majore:

1. căderea zidului Berlinului, care a dat drumul la milioane de lucrători avizi în sistemul economic mondial (urmaţi de un val de 750 milioane de lucrători chinezi după ce China a întors spatele vechii sale experienţe comuniste maoiste);
2. apariţia unei noi revoluţii tehnologice care a făcut ca transportul de mărfuri şi de informaţii, către aproape toate colţurile lumii, să fie mult mai ieftin şi mai uşor de realizat şi a creat condiţiile necesare răspândirii economiei cunoaşterii la nivel mondial.

Procesul de globalizare nu este încă complet (circulaţia mărfurilor şi a serviciilor nu este încă îndeajuns de liberă pe cât ar fi putut să fie în contextul de dinainte de primul război mondial, nici măcar în interiorul Uniunii Europene). Însă, am ajuns acum aproape de un nivel de globalizare a lumii în care mărfurile, serviciile, capitalul financiar, utilajele, lucrătorii şi ideile migrează oriunde sunt mai apreciate şi pot lucra împreună cu mai multă eficienţă, flexibilitate şi securitate.

Prin urmare, globalizarea a declanşat o explozie incredibilă a creşterii productivităţii mondiale. Rata de creştere a productivităţii mondiale aproape că s-a dublat, crescând de la 1,2% pe an în anii 1980, la 2,3% pe an în deceniul trecut - exceptând Europa Occidentală şi Japonia care au avut o creştere mai slabă în ultimul deceniu comparativ cu anii 1980. În principiu, globalizarea a fost o mecanism care a creat prosperitate la nivel mondial: niciodată, în istorie, sărăcia nu a scăzut atât de rapid şi de mult ca în perioada actuală.

Există mulţi analişti respectabili care estimează că o creştere a tensiunilor economice şi sociale, atât la nivel internaţional, cât şi la nivel naţional, ar putea duce la ascensiunea unor percepţii politice negative care să deraieze întregul proces înainte de 2025. Noi credem, însă, că astfel de temeri sunt exagerate. Diferenţele radicale contează, însă sunt contracarate de mişcarea masivă, alimentată de concurenţa globală, care aduce modernitatea economică în rândul a milioane de persoane în fiecare an...15 milioane de indieni intră pe piaţa modială a muncii în fiecare an.

Prin urmare, aceleaşi forţe economice şi tehnologice care au structurat lumea în anii 1990 ar trebui să rămână valabile şi în următorii douăzeci de ani. Cea de a treia etapă a globalizării va fi deci cea a **individului**, a cărei putere va consta în accesul la informaţie prin intermediul internetului. Creşterea dinamică a tehnologiei informaţiei (TI) face imposibilă prezicerea direcţiilor viitoare, însă tendinţa generală este clară: viteza de procesare, stocarea datelor şi conexiunea de bandă largă vor continua să se dezvolte într-un ritm alert.

De exemplu, în 2005, experţii au estimat că, la nivel mondial, cantitatea de informaţie digitală se dubla la fiecare 1100 de zile. În 2007, aceeaşi creştere a informaţiei digitale se producea în decurs de 11 luni. Un nou studiu realizat de IBM estimează că până în 2010 cantitatea de informaţii se va dubla o dată la 11 ore. Un alt raport al firmei de analiză IDC estimează că, până în 2010, volumul de date informatice create şi copiate va creşte cu mai mult de 6 ori, la 988 de exabiţi, ceea ce reprezintă o rată anuală de creştere de 57%.
Şi mai impresionant este IPv6, noul protocol de nivel de reţea pentru interconexiunile dintre routere. IPv6 este desemnat succesorul lui IPv4, versiunea actuală a protocolului internet pentru utilizarea curentă a internetului[4]. Un lucru cert asupra căruia ar trebui reflectat, atât pentru Europa cât şi pentru SUA, este faptul că Asia se îndreaptă mult mai repede spre IPv6 decât noi. Până în 2025, drepturile de proprietate intelectuală asupra unei mari părţi din inovaţiile tehnologice necesare pentru a face această trecere vor fi deţinute de Asia.

Previziunea cea mai logică şi plauzibilă este că procesul de globalizare va continua într-un ritm neschimbat, fiind chiar din ce în ce mai accelerat. Prin urmare, în 2025, lumea va avea mult mai multe mari puteri economice decât până acum. China, India, Japonia, Coreea, Malaezia, Indonezia vor dobândi un rol mai important în economia mondială. Conform estimărilor comune, se presupune că, în 2025, China va deveni exportatoarea mondială majoră, iar Asia de Sud va produce 38% din bogăţia mondială, comparativ cu 24% cât produce în prezent. Un astfel de salt înainte ar plasa polul economic asiatic la nivel de egalitate cu ţările OCDE care ar trebui să producă 40% din producţia mondială la acea dată.

De asemenea, se aşteaptă ca procesul continuu de globalizare să facă un pas înainte, determinând o schimbare de natură calitativă. În 2025, avantajul concurenţial al economiilor asiatice nu va mai fi limitat doar la producerea de mărfuri bazată pe mâna de lucru ieftină şi pe resurse bogate. Încă de pe acum, globalizarea se extinde dincolo de mărfurile fabricate, la un nivel superior, cel al valorii adăugate în alte segmente ale economiei, precum sectorul serviciilor care, în trecut, a fost ţinut în afara acestui process (medicină, prelucrarea datelor, dezvoltarea software…). Până în 2025, ca urmare a revoluţiei din sectorul tehnologiilor comunicaţiei, care permite cunoaşterii să depăşească impedimentele tradiţionale legate de distanţă, concurenţa asiatică se va extinde către fiecare colţ, oricât de îndepărtat ar fi el, din sfera valorii adăugate.

Această reafirmare a Asiei ca putere economică mondială va pune Europa în faţa unei provocări radicale.

---

[4] IPv6 („Protocol Internet versiunea 6") va duce la o creştere spectaculoasă a numărului de adrese disponibile pentru dispozitivele de reţea, permiţând, de exemplu, oricărui telefon mobil şi dispozitiv electronic mobil să aibă propria adresă. IPv4 suportă 2^{32} (aproximativ 4,3 miliarde) de adrese, ceea ce nu este suficient pentru a da nici măcar câte o adresă fiecărei persoane existente, iese din discuţie posibilitatea de a suporta dispozitive fixe şi mobile. IPv6 va suporta 2^{128} (aproximativ 340 miliarde miliarde miliarde miliarde) adrese, sau aproximativ 5×10^{28} adrese pentru fiecare persoană din cele aproape 6,5 miliarde de oameni existenţi în prezent.

Concurenţa din partea noilor naţiunile care se afirmă nu reprezintă deloc un joc fără miză, atâta timp cât cercetarea şi tehnologia deschid noi pieţe şi creează noi oportunităţi de dezvoltare viitoare în domenii economice încă neexploatate. Acesta este cazul Statelor Unite unde, în ultimii zece ani, datorită poziţiei sale de lider în domeniul tehnologiei şi al inovaţiei, pentru fiecare loc de muncă pierdut în faţa concurenţei străine, au fost create 1,2 locuri de muncă pe piaţa internă (serviciile reprezentând acum mai mult de 80% din producţia internă). Din păcate, însă, aceasta nu este şi situaţia Europei continentale (unde proporţia este de 0,8 locuri de muncă pentru fiecare slujbă care a migrat).

Cauzele acestei situaţii sunt bine cunoscute. Europa este împovărată cu reglementări privind piaţa şi dreptul muncii şi de rigidităţi care împiedică mobilitatea, reduc concurenţa, frânează inovaţia şi descurajează asumarea de riscuri şi spiritul antreprenorial. În consecinţă, în prezent, productivitatea europeană creşte cu un punct procentual sub nivelul celei de acum zece ani, înainte ca impactul complet al ultimei faze a globalizării să fi fost resimţit. Creşterea economică se menţine sub 2% pe an, în timp ce în America s-a ridicat la mai mult de 3% în medie. Nu e de mirare că globalizarea este percepută în mod negativ de majoritatea opiniilor publice europene.

Va depinde de europeni să hotărască dacă acest declin relativ al Europei în raport cu dezvoltarea Asiei va rămâne, în următorii 20 de ani, consecinţa normală a unei recuperări din partea Asiei sau, dimpotrivă ,va fi începutul unui proces de declin european în care Europa va fi depăşită de naţiuni mai tinere şi mai dinamice.

OPŢIUNI POLITICE

O singură strategie este posibilă pentru protejarea Europei de consecinţele politice dezastruoase care ar rezulta dintr-un astfel de curs al evenimentelor. Pentru a fi pregătiţi pentru următoarea rundă a concurenţei mondiale, pentru valorificarea şi controlarea acesteia într-o continuă prosperitate, Europa trebuie să progreseze spre epicentrul erei informaţionale. Ea trebuie de asemenea să stăpânească cu succes economia cunoaşterii tehnologiile informaţionale au cucerit în prezent orice domeniu de politică, incluzând şi alte domenii-cheie de dezvoltare cum ar fi nanotehnologia şi biotehnologia.

Sarcina nu va fi uşoară, după cum se poate observa din următorul exemplu.. Din cele trei sute de corporaţii din lume cu un procentaj al cheltuielilor pentru dezvoltare şi cercetare, 130 se află pe teritoriul SUA în timp ce 90 dintre acestea sunt companii europene. Acest fapt nu este deloc nefavorabil. Cu toate acestea, 53 dintre companiile americane au fost fondate după 1960, în vreme ce printre companiile europene doar ...două. Aceasta înseamnă că acele companii europene care cheltuiesc foarte mult în domeniile cercetării şi dezvoltării, aparţin în principal industriilor mai vechi şi nu noii economii IT. Acest lucru nu reprezintă în sine o greşeală în sine, întrucât aceste industrii necesită de asemenea modernizare şi inovaţie, în special în ceea ce priveşte revoluţia digitală, dar, nu este suficient.

Privind lucrurile din alt unghi, acoperirea acestei lacune se referă în principal **la problema educaţiei, inovaţiei şi spiritului antreprenorial.** Acestea sunt cele trei opţiuni fundamentale pe care Europa trebuie să le aleagă, dacă vrea să rămână în topul puterilor politice şi economice a următoarelor decenii.

Simpla creştere a finanţării pentru proiectele de dezvoltare şi cercetare, (de exemplu, investiţiile publice) nu va fi niciodată suficientă, deoarece, ceea ce este necesar nu este doar mai multă inventivitate, ci „o mai bună inovaţie" acesta fiind un lucru foarte diferit. În Europa accentul pe "cercetare şi dezvoltare"devine prea des doar un simplu interes faţă de cercetare. "Dezvoltarea" solicită aplicarea ideilor în lumea reală, unde a„cercetare" poate duce la inovaţie - iar inovaţia implică o cultură care apreciază antreprenorii şi indivizii care îşi asumă riscuri şi care ştiu cum să transforme cunoştinţele în bani, şi nu se limitează la transformarea banilor în cunoştinţe, fapt ce în sine nu este suficient pentru a ajuta economia europeană. În economia digitală, o societate bazată pe cunoaştere este esenţială, dar cunoaşterea trebuie desfăşurată într-o manieră productivă din punct de vedere economic. În acest scop, Europa trebuie să se debareseze de rigidităţile şi regulile mercantiliste care reprimă dezvoltarea unei mentalităţi antreprenoriale dinamice.

În prezent chiar şi educaţia este în curs de globalizare. Universităţile americane au progresat foarte mult în acest nou domeniu de activitate. Acest lucru reprezintă acum cea mai mare ameninţare cu care se confruntă europenii, deoarece mulţi oameni care în prezent trăiesc dintr-un venit de 5000 € pe lună, vor trebui să facă faţă concurenţei altor muncitori(de exemplu, din India) care au aceleaşi studii universitare şi aceeaşi experienţă în muncă, dar care vor solicita doar 500 de € pentru acelaşi tip de muncă. Pentru a răspunde acestei provocări, Europa va avea nevoie nu numai de un mare Institut European de Tehnologie finanţat din fonduri guvernamentale, ci şi de o reţea de mai multe mici instituţii concurente pentru a ajuta la adaptarea europenilor la un nou mediu. De altfel, universităţile ar trebui să fie deschise în mai mare măsură către concurenţa în ceea ce priveşte serviciile pe care le oferă.

Pentru a asigura utilizarea eficientă a tehnologiei informaţiei ce stă la baza îmbunătăţirilor productivităţii în industrie şi servicii care sunt esenţiale competitivităţii globale, o prioritate de vârf va fi necesară pentru a garanta că europenii au forţa de muncă şi management-ul cu aptitudinile corespunzătoare pentru a profita de oportunităţi şi pentru a înţelege şi aplica tehnologia. O atenţie şi grijă speciale vor trebui acordate pentru competenţelor şi calificărilor în domeniul IT, în special în sectorul IMM-urilor, care reprezintă un factor esenţial în crearea unor locuri de muncă noi.

Dacă vrea să beneficieze de oportunităţile oferite de globalizarea continuă în următorii douăzeci de ani, Europa are nevoie de o creştere a concurenţei în sistemele educaţionale naţionale şi la nivel global. Iată deci, care ar trebui să fie prioritatea Uniunii pentru anul 2025.

Demografia şi imigrarea

Analiză

Europenii au o durată de viaţă mai mare: în anul 1900 speranţa de viaţă în Europa era doar de 47 de ani; un secol mai târziu a crescut la 77 de ani. Până în 2050, dacă nu mai devreme, se va ajunge la 81 de ani pentru bărbaţi şi 86 de ani pentru femei - iar în Japonia va fi de 92 de ani. Acest lucru reprezintă o tendinţă globală, deşi are la bază un decalaj: speranţa de viaţă la naştere în India este acum de 64 de ani, iar în China de 72 de ani; media globală este de 63 de ani. Proporţia populaţiei lumii cu vârsta de peste 60 de ani va creşte la 1/5 până în 2050, de la doar 1/12 în 1950. Până în 2050, persoanele cu vârsta de peste 80 de ani vor reprezenta peste 10% din populaţia Europei.

În acelaşi timp, rata fertilităţii a scăzut. În acest moment, 29 de ţări din lume au rata fertilităţii sub nivelul necesar pentru a-şi menţine populaţiile. La nivelul Uniunii Europene, aceasta este o problemă acută. Douăsprezece state membre UE au rata fertilităţii mai scăzută decât raportul stării de menţinere a populaţiei. Explozia demografică europeană a fost maximă în 1964, cu naşteri de peste şase milioane de copii în cadrul UE-15, fiind urmată de o implozie demografică. În 2002, rata naşterilor în cadrul UE-15 a scăzut sub patru milioane. Rata totală a fertilităţii a scăzut cu un procent sub nivelul ratei de înlocuire a populaţiei - definită ca 2,1 nou-născuţi la o singură mamă - în anul1960, şi ajungând la aproape 1,5 în prezent.

Prin aceste două tendinţe identice, populaţia cu vârstă activă din Europa va scădea brusc, atât în termeni absoluţi cât şi proporţionali. Făcând o comparaţie între situaţia prezentă şi cea din 2050, numărul de oameni cu vârsta cuprinsă între 15 şi 64 de ani din UE va scădea cu 48 de milioane (o scădere de 20%), iar numărul de persoane cu vârsta de peste 65 de ani va creşte cu 58 de milioane. Europa va trece de la un raport de patru oameni de vârstă activă pentru fiecare cetăţean în vârstă, la un unul de doi la unul. OCDE prevede că până în 2050, pentru orice persoană pensionată din ţările industrializate, ar putea fi de fapt doar o singură persoană activă.

Conform tendinţelor actuale, populaţia UE-27 va creşte de la 490 de milioane în 2005 la 499 de milioane în 2025, dar apoi va scădea la 470 de milioane până în 2050. Cea mai mare creştere a populaţiei va fi înregistrată în Luxemburg, Suedia, Irlanda şi Regatul Unit, unde populaţiile vor creşte cu 41, 18, 14 şi respectiv 12 procente, până în 2050. Cele mai mari scăderi ale populaţiei vor fi în Bulgaria, România, Slovenia, Croaţia şi Republica Cehă, fiecare putând pierde aproximativ 20% din populaţiile lor. Totuşi, populaţia SUA ar trebui sa crească de la 296 la 420 de milioane (sau cu 42%), datorită ratelor mai mari de natalitate şi imigrare. Populaţia Africii de Nord va creşte de la 194 la 324 de milioane (sau cu 67%) în acelaşi interval de timp, iar în Turcia aceasta va creşte de la 73 de milioane la 101 milioane până în 2050 (o creştere de 38% cu o rată a fertilităţii de 2,4). Aceasta va fi ajuns la 90 de milioane până în 2025. În cadrul dezbaterii privind extinderea, ar trebui menţionat faptul că, chiar şi în contextul acestor niveluri de creştere a populaţiei Turciei, integrarea nu ar rezolva deficitul forţei de muncă la nivelul Uniunii.

Alături de Japonia, Europa se află în prim-planul a ceea ce probabil va însemna un tendinţă mondială. În următoarea jumătate de secol, ţările dezvoltate vor înregistra aproape 90% din creşterea populaţiei lumii. Populaţiile acestora vor continua să crească timp de câteva decenii. În plus, deşi rata fertilităţii a scăzut în Asia de Est şi în America Latină, acestea vor continua, de asemenea, să se menţină mai tinere decât ţările dezvoltate pentru încă mulţi ani. Cu toate acestea, se aşteaptă ca rata fertilităţii în ţările în curs de dezvoltare să scadă sub rata de înlocuire a populaţiei până în 2050 şi apoi să continue sub acea rată. Provocarea reprezentată de o populaţie îmbătrânită şi în scădere va începe să fie o provocare mondială până în 2070. Astfel, în timp ce populaţia lumii va creşte cu un sfert, începând din prezent şi până în 2025 - de la 6,4 miliarde la 8 miliarde - creşterea maximă ar trebui să ajungă la 9,3 miliarde în 2050 şi apoi să scadă.

Teme europene

În ultimii cinci ani, UE şi statele sale membre au început să abordeze câteva dintre aceste probleme stringente. În timp ce multe dintre probleme rămân în mare măsură responsabilitatea guvernului la nivel naţional sau regional, dimensiunea UE a devenit mai clară. Cel mai evident domeniu de activitate este reprezentat de piaţa muncii. UE şi statele membre şi-au asumat angajamentul de a încerca să îmbunătăţească atât proporţia populaţiei adulte încadrate în muncă, de exemplu, cât şi vârsta la care aceştia ies la pensie. Multe ţări europene au rate relativ scăzute de încadrare în muncă a adulţilor. Consiliul European de la Lisabona a stabilit un obiectiv de creştere a ratei generale de ocupare a forţei de muncă de la 64 la 70% din populaţia adultă, în cursul acestui deceniu. Patru dintre statele membre deja se bucură de asfel de rate, iar alte trei sunt aproape de a le îndeplini, aşa că obiectivul, deşi unul ambiţios, nu este imposibil. (În SUA, rata este în prezent 72%). Cartea verde „*Confruntarea cu schimbările demografice*", publicată de UE în anul 2005, arată faptul că va exista o lipsă de 20,8 milioane de angajaţi până în anul 2030.

Având în vedere faptul că, în UE, rata **ocupării forţei de muncă a femeilor** este în medie aproape cu 18% mai mică decât a bărbaţilor, există un obiectiv precis în cadrul Strategiei de la Lisabona privind creşterea de la 55 la 60% a ratei ocupării forţei de muncă femeilor. (În Suedia, aproape 70% din femei care lucrează). Acest fapt înseamnă mai mult decât o provocare în domeniul politicilor economice şi sociale. Există o dimensiune morală, de asemenea, în care atitudinile necesită o schimbare. În unele ţări, de exemplu în Germania, Irlanda şi Italia mamele care muncesc sunt considerate „mame iresponsabile". Acelaşi lucru se întâmplă şi cu taţii care beneficiază de concediul parental şi care se confruntă cu două obstacole - unul privind cariera şi altul care se referă la imaginea de bărbaţi „slabi". Prin urmare, programele suplimentare de favorizare a întoarcerii părinţilor la locul de muncă după terminarea concediului de îngrijire a copilului devin din ce în ce mai necesare. Există un oarecare progres în acest sens, în special în ceea ce priveşte fostele ţări comuniste, unde multe femei obişnuiau să muncească înainte de 1989-1990. Într-adevăr, doar mamele care munceau erau considerate „emancipate" şi prin urmare, se bucurau de recunoaştere socială. În prezent, ţările cu rate mari ale ocupării forţei de muncă e femeilor, ca de exemplu, Franţa sau Suedia, înregistrează de asemenea rate ale natalităţii mai mari. Acest fapt demonstrează dorinţa femeilor din multe ţări de a avea atât o carieră cât şi o familie. Din perspectivă politică, este recomandabil să se traseze un cadru social într-un mod care să permită femeilor să fie mame şi angajate în acelaşi timp.

Un lucru la fel de important este reducerea **şomajului în rândul tinerilor** şi aducerea acestora mai devreme în câmpul muncii decât se întâmplă în prezent. De asemenea, lucrătorii mai în vârstă sunt încurajaţi să rămână activi mai mult timp. În 1900 durata medie de pensionare era cu puţin mai lungă de un an.. Începând cu 1980 s-a mărit la 13 ani , iar în 1990 la 19 ani. În viitor, pensionarea se va derula în mod regulat în intervalul a două sau trei decenii.

Comisia Europeană a estimat că, dacă **vârsta medie de pensionare** în Europa poate fi ridicată cu cinci ani, atunci cheltuielile publice privind pensiile ar putea cel puţin să rămână la acelaşi nivel, în ciuda evoluţiei demografice. UE şi-a propus un obiectiv precis de creştere a ratei ocupării forţei de muncă de la 39 la 50% pentru vârsta cuprinsă între 55-65 de ani. În unele ţări, vârsta pensionării pentru lucrători în sectorul de stat este în creştere. Sistemele de pensionare anticipată sunt lăsate deoparte, sunt introduse intervale „flexibile" privind vârsta de pensionare, iar legătura strictă dintre vârsta de pensionare şi vârsta la care o persoană are dreptul la pensionare este abandonată. Unele state membre încearcă să reformeze sistemele de pensii pentru a reduce sarcina financiară a statului - în special prin mărirea duratei perioadelor de contribuţie, legând valoarea pensiilor de preţuri şi nu de venituri abandonând sistemul de „contribuţii definite" şi acceptând sistemul de „prestări definite". În paralel, cetăţenii sunt încurajaţi să contribuie la sistemele de „fonduri", pe lângă pensiile de stat, şi de a cumula economii, deseori prin intermediul stimulentelor fiscale. O portabilitate mai eficientă a pensiilor este de asemenea promovată pentru a încuraja mobilitatea între posturi. În prezent, Franţa, Polonia, Regatul Unit şi Suedia progresează în una sau mai multe dintre aceste direcţii.

Un alt mijloc de a face faţă reducerii forţei de muncă ar fi acela de a mobiliza întregul potenţial al forţei de muncă a imigranţilor deja prezenţi, prin facilitarea educaţiei pentru familiile imigranţilor şi îmbunătăţirea oportunităţilor dorite de educaţie. Deseori părinţii copiilor imigranţi subminează neintenţionat şansele acestora datorită lipsei de informare asupra sistemului şcolar local. Desigur, acest fapt afectează ambiţiile şi aspiraţiile copiilor, dar pentru întregul societăţii reprezintă în primul rând o problemă economică. Din cauza descreşterii populaţiei active, este esenţial ca fiecare cetăţean să primească o educaţie şi să i se ofere o slujbă la modul cel mai eficient cu putinţă.

Problema fundamentală şi cea mai dificilă a Europei este **rata scăzută a natalităţii.** La nivel mondial, numărul naşterilor este în prezent de 21 la mie pe an; în Statele Unite, se înregistrează 14 la mie, iar în Europa 10; în Japonia doar 9. Creşterea numărului mediu de naşteri de la 10 la 11 ar duce, cel puţin, la o stabilizare a populaţiei în Europa, deşi nu este suficient pentru a recupera scăderea populaţiei de vârstă activă. Pentru a preveni scăderea populaţiei de vârstă activă ar fi nevoie de o creştere mai mare a ratei natalităţii. Studii recente semnalează că populaţia UE va scădea şi mai mult, cu 30-40 milioane la fiecare 10 ani, dacă fertilitatea rămâne la nivelul scăzut pe care îl are în prezent.

Totuşi, rata scăzută a natalităţii poate fi înţeleasă ca reacţia femeilor la condiţiile economice şi sociale şi nu provoacă neapărat „un colaps al familiei" din punct de vedere demografic şi sociologic. Rareori numărul dorit de copii este compatibil cu numărul real de copii născuţi într-o familie. De fapt, dorinţa de a avea copii poate rămâne constantă în timp, dar nu poate fi întotdeauna îndeplinită datorită unor obstacole financiare sau sociale. În ceea ce priveşte politica dusă în acest domeniu, ar trebui să se acorde atenţie eliminării obstacolelor sociale şi a celor de la nivelul ocupării forţei de muncă puse în calea dorinţei de a avea copii. Guvernele încearcă să găsească măsuri care ar putea avea un efect direct sau indirect, deşi, inevitabil, va fi nevoie de mult timp înainte ca acestea să crească nivelul forţei de muncă.

„Ajutorul acordat familiilor” a devenit un obiectiv politic important în multe ţări. În special, sistemele fiscale şi de asigurări sociale pot fi ajustate pentru a recompensa familiile mari,mai degrabă, decât să existe o atitudine neutră faţă de acestea - stimulentele financiare pentru instituţii de îngrijire a copilului şi înfiinţarea propriu-zisă a acestora pot juca de asemenea un rol important. Succesul Franţei şi anumitor ţări scandinave în stoparea declinului ratei de fertilitate poate fi instructiv .

OPŢIUNI POLITICE

Pentru a răspunde atât provocărilor cât şi oportunităţilor aduse de schimbările demografice, factorii de decizie europeni vor trebui:

- să încurajeze creşterea ratei natalităţii prin stimulente financiare, prin luarea de măsuri care să permită femeilor care lucrează să-şi crească mai uşor copiii, prin instituţii de îngrijire a copilului eficiente, printr-un cadru juridic şi un statut social al familiei mai solide;

- să crească rata participării forţei de muncă, în special pentru femei şi tineri lucrători, inclusiv prin şi încurajarea muncii cu fracţiune de normă;

- să crească vârsta de pensionare şi vârsta la care o persoană are dreptul la pensionare, să descurajeze pensionarea anticipată şi să combată menţinerea aceluiaşi loc de muncă pe o perioadă nelimitată;

- să crească rezerva financiară depusă de cei care lucrează şi destinată pensiei şi să încurajeze fonduri de economii şi sisteme de pensii mai flexibile;

- să promoveze o productivitate mai mare a lucrătorilor existenţi, astfel încât producţia mai mare să echilibreze efectele deflaţionare ale populaţiilor în descreştere;

- să încurajeze adaptabilitatea lucrătorilor, în aşa fel încât aceştia să dobândească un ansamblu de competenţe care să le permită să schimbe posturile şi profesiile pe toată durata vieţii active;

Având în vedere fenomenul imigrării, ar trebui să se insiste asupra următoarelor propuneri:

1. Statele UE vor trebui să regândească politicile de imigraţie legală, favorabile lucrătorilor necalificaţi, şi să le înlocuiască, cel puţin parţial, cu politici care să faciliteze imigrarea lucrătorilor calificaţi. Trebuie să fie analizate în profunzime beneficiile potenţiale ale unui sistem de puncte (o „carte albastră" eventual după modelul canadian), care să poată fi adaptat la contextul naţional sau regional şi, de asemenea, la evoluţiile pieţei muncii. Prin aceste mijloace, economiile ţărilor UE ar beneficia de „scăderea exodului de inteligenţă". O variaţie a acestui sistem, care ar aduce beneficii ţărilor de origine ar fi o migrare circulară a specialiştilor din ţările în curs de dezvoltare, care, după ce sunt pregătiţi şi angajaţi în ţările industriale pe o perioadă determinată, se întorc în cele din urmă, în ţările de origine şi aplică aici noile competenţe şi experienţa profesională dobândită.

2. Această abordare trebuie să fie completată prin sprijinirea ţărilor sărace în procesul de dezvoltare economică.

3. Ar trebui să fie depuse eforturi în vederea creşterii nivelului de calificare a lucrătorilor migranţi stabiliţi de multă vreme într-o ţară străină şi a folosirii multilingvismului şi percepţiei asupra dialogului intercultural pe care aceştia le au. Ar trebui, de asemenea să se aibă în vedere crearea de programe specifice pentru a încuraja însuşirea unei a doua limbi şi programe pentru sprijinirea migranţilor pe durata studiilor şi a formării profesionale.

   Integrarea şi educaţia migranţilor pot aduce un beneficiu imens societăţii care îi găzduieşte dacă potenţialele competenţe speciale ale migranţilor sunt încurajate şi utilizate. Datorită competenţelor lor multilingvistice şi percepţiei asupra tradiţiilor sociale şi culturale ale ţărilor de origine, ei pot avea un rol important în consolidarea relaţiilor interculturale, care sunt importante deosebit de importante, în lumea noastră în curs de globalizare.

4. Trebuie găsite soluţii comune la nivelul UE pentru problemele imigrării ilegale întrucât acţiunile din fiecare ţară în parte, de exemplu, oferirea unui statut legal persoanelor care intră în mod clandestin, au repercusiuni asupra altor state membre UE având în vedere mobilitatea forţei de muncă în cadrul UE.

5. Trebuie să fie luate măsuri pentru ca Europa să devină mai atractivă, în raport cu restul lumii, astfel încât să atragă şi să păstreze lucrătorii calificaţi, împiedicând exodul de inteligenţă. Aceste politici ar putea include, de exemplu, o facilitate mai mare pentru lucrătorii calificaţi, pentru a se deplasa dincolo de graniţele europene cu o viză specială pentru cercetători în Europa.

6. O politică specifică în domeniul migraţiei nu este suficientă pentru a a face faţă tuturor problemelor privind imigraţia. Aceasta trebuie să fie susţinută de o politică de integrare care include, de exemplu, cursuri obligatorii de limbă, cultură şi istorie a ţării gazdă.

7. Problemele specifice ale integrării imigranţilor şi ale „generaţiei a doua" (copiii imigranţilor) în mai multe state membre trebuie analizate mai în profunzime decât până acum, atât în interesul imigranţilor, cât şi al populaţiilor native. Educaţia este esenţială în acest proces. Programa şcolară, de exemplu, ar trebui să aproprie comunităţile, nu să le despartă. Alături de mobilitatea socială, aceasta reprezintă o unealtă-cheie pentru integrare.

Terorismul şi securitatea

ANALIZĂ

În viitor, Occidentul ar putea să se confrunte cu reapariţia unor ameninţări tradiţionale în domeniul securităţii. Dar există un domeniu în care Occidentul se confruntă deja cu o provocare majoră, jihadismul. Acesta nu reprezintă singura ameninţare teroristă, dar ea este cea mai letală şi cea mai eficientă în atingerea scopurilor sale.

Democraţia liberală a fost atacată în întreaga lume de către un inamic invizibil şi disparat. Acest lucru nu înseamnă o „ciocnire între civilizaţii" - căci a început ca o luptă internă în cadrul lumii musulmane - ci un conflict între jihadismul civilizat şi cel barbar. Jihadismul este un atac împotriva tuturor celor care, indiferent de religie, cred în statul de drept, în drepturile omului, în pluralism şi în guvernare democratică. Acesta respinge însăşi baza democraţiei pe motivul că orice sistem de guvernare bazat pe voinţa poporului şi nu pe cea a lui Dumnezeu este blasfemator, aşa cum a fost în mod convenabil mediatizat între ei. Nu este atât „un război împotriva terorii", cât unul al ideilor: o luptă pentru democraţie. Dimensiunea acestei provocări nu trebuie subestimată; este o luptă ce nu poate fi câştigată făcând doar câteva concesii. În timp ce tendinţa a fost ca grupările teroriste tradiţionale să fie create pentru a atrage atenţia asupra cauzei lor şi pentru a forţa guvernele să negocieze şi să facă astfel concesii, jihadiştii se regăsesc în afirmaţia făcută în anul 2003 de către Hussein Massawi, conducătorul Hezbollah:
„nu luptăm pentru ca voi să ne oferiţi ceva. Noi luptăm pentru a vă elimina."

Jihadismul

Iniţial acesta a fost o luptă internă în cadrul societăţii musulmane. Extremiştii au respins modernizarea comunităţilor lor şi adoptarea a ceea ce ei percepeau ca fiind practici sociale, economice şi politice „occidentale". La început, această dezbatere între „islamişti" şi musulmanii obişnuiţi a fost de natură academică. Dar islamiştii au devenit din ce în ce mai militanţi şi în cele din urmă, violenţi, creând organizaţii, dezvoltând reţele şi recrutând convertiţi pentru a submina lumea islamică. Musulmanii care erau percepuţi ca fiind „occidentalizaţi" sau care sprijineau democraţia, au fost consideraţi trădători ai credinţei.

Jihadiştii au deschis acum un al doilea front în atacul direct pentru a submina puterea adversarilor, a-şi consolida propriile campanii şi a trece la o nouă fază în lupta pentru supremaţia mondială. Aceştia ar putea lupta pentru ca soldaţii americani să se retragă din Irak - sau înainte, din Arabia Saudită - şi a crea un stat palestinian care să se opună Israelului. Dar pentru jihadişti acestea sunt cauze drepte care pot fi manipulate pentru a-şi justifica acţiunile şi pentru a-i motiva pe cei care-i sprijină. Scopul lor este să-i submineze sau să-i discrediteze pe cei care încearcă să stabilească state viabile în lumea musulmană, ca în Irak şi Afganistan, întrucât obiectivul lor pe termen lung este unificarea tuturor musulmanilor într-un stat fundamentalist, viziunea lor asupra unui nou „califat", un pas decisiv pe drumul spre dominarea lumii, bazat pe interpretarea lor a legii „sharia" şi pe guvernarea teocratică.

Este dificil să se supraestimeze implicaţiile provocării jihadiste adresată lumii democratice. Acest război al ideilor „are loc şi a devenit cadrul general al secolului XXI."[5]

Noile arme: instrumentele moderne de comunicare

Noua ameninţare este de o nouă natură. Ca şi în cazul luptei împotriva nazismului şi a comunismului, ameninţarea are o dimensiune globală dar ca şi în cazul terorismului foloseşte metode locale, imprevizibile şi înspăimântătoare. Aceasta încearcă să submineze lumea democratică folosind ca arme însăşi libertatea şi bunăstarea oferite de lumea democratică, reuşind astfel să transforme punctele ei forte în puncte slabe. Democraţia secolului XXI bazată pe piaţa liberă a adus bunăstare şi a oferit putere oamenilor. **A** deschis noi surse de informare şi a creat noi sisteme de comunicare, facilitând călătoriile, crearea de reţele internaţionale şi mobilitatea studenţilor la un nivel fără precedent. În următorii douăzeci de ani, aceste tendinţe vor creşte exponenţial. Aceaste evoluţii au creat şi un nou tip de inamic care abuzează de libertatea accesului la informaţii, comunicare şi călătorie facilă.

Noua ameninţare reflectă diversitatea erei internetului. Atacarea democraţiei se face printr-o „cyber-mobilizare", - o „*levée en masse"* electronică [6]potenţialii inamici fiind recrutaţi peste tot în lume. Resursele necesare pentru a îndeplini rolul de lider mondial într-o astfel de campanie sunt nesemnificative: sunt de ajuns un video recorder şi accesul la internet pentru a face din orice discurs şi orice atrocitate, răpire sau crimă, o nouă armă în arsenalul jihadist. Aceasta este partea întunecată a revoluţiei IT. David Kilcullen, specialistul australian în combaterea mişcării de insurgenţă, a spus despre Osama Bin Laden: „Dacă nu ar fi avut acces la mijloacele globale de exprimare în masă, la serviciile de comunicare prin satelit şi internet, ar fi fost doar un maniac într-o peşteră."

Tactica lor constă în subminarea şi apoi distrugerea superiorităţii morale a democraţiilor: aceştia încearcă să le forţeze să renunţe la statul de drept în apărarea legii, să folosească detenţia fără proces pentru a proteja libertatea, să utilizeze tortura pentru a împiedica violenţa, să-i ucidă pe cei nevinovaţi pentru a proteja individul şi să impună măsuri de securitate tot mai exigente în detrimentul libertăţii. Ei creează teamă şi suspiciune reciprocă în cadrul comunităţilor, creând mai multe tensiuni care pot fi exploatate în viitor. În loc să se recurgă la o luptă directă, acest inamic invizibil preferă să provoace democraţiile la o practică a ipocriziei, făcându-le să ia măsuri care să alieneze opiniile moderate în regiunile cheie şi să submineze sprijinul la nivel naţional. Ei cred că succesele lor vor aduce de partea lor mai mulţi adepţi dintre cei care - pe drept sau pe nedrept - au o anumită revendicare, slăbind astfel atitudinea hotărâtă a publicului.

Aceşti inamci ai democraţiei au acum unelte noi la dispoziţie, sprijinită de o ideologie violentă şi radicală, cu mulţi recruţi potenţiali în toată lumea.

Principalele ameninţări teroriste

---

[5] Phares, Walid, *'The War of Ideas'*, Palgrave Macmillan 2007
[6] Cronin, Audrey, *'Cyber-Mobilzation the New Levée en Masse'*, http://ccw.politics.ox.ac.uk/publications/cronin_parameters.pdf

Pot fi identificate patru dimensiuni ale acestei coaliţii a celor nemulţumiţi, asupra cărora se vor purta dezbateri în viitor:

- În primul rând există state ostile valorilor democratice. În prezent, doi dintre principalii adversari sunt Iran şi Siria. Acestea au evitat în mare măsură până acum provocarea directă a Occidentului. Interesul lor se îndreaptă spre crizele locale sau regionale şi în proiectarea puterii lor în vecinătatea imediată. În consecinţă, aceştia oferă refugiu grupărilor specifice din regiunile instabile, precum Palestina şi Libanul,transformând în cele din urmă o sursă de tensiune regională şi într-o preocupare globală. Activităţile noi de militantism ale Iranului privind capacitatea nucleară ar putea reprezenta o nouă orientare. Deşi nu se poate prezice cu siguranţă modul în care Iranul şi Siria ar putea evolua în următorii 20 de ani, este probabil că acestea sau alte state similare - fie ele teocratice, sau autoritare, deşi laice - vor continua să reprezinte o ameninţare.

- Grupurile bine organizate, în cele din urmă finanţate de mai multe ori de către consumatorii occidentali prin plăţile pentru petrol, au pus baza unor şcoli pentru extremişti şi a unor tabere de antrenament pentru teroriști şi au mijloacele de a lovi ţintele occidentale. Şcolile de tip „madrassas" finanţate de grupul de adepţi Wahibi oferă un teren ideal pentru teroriști, în special în Pakistan, dar şi în Europa. Aceştia educă potenţialii recruţi şi apoi îi canalizează spre sistemele lor.

- Aceste grupuri organizate au fost capabile să-şi amplifice puterea şi să-şi extindă raza de acţiune prin înfiinţarea de reţele asociate cu principalele lor activităţi. Diverse grupuri disparate cu diferite revendicări şi scopuri au putut comunica între ele prin intermediul internetului şi al călătoriilor ieftine împărtăşind astfel resurse şi cunoştinţe.

- Dincolo de aceste reţele, alţi indivizi alienaţi sunt inspiraţi să lanseze campanii pe cont propriu împotriva ţintelor locale cu dispozitive fabricate în casă, toate acestea în numele unei cauze mai mari.

Problema terorismului nu este una care să se rezolve imediat. Aşa cum demonstrează exemplele din întreaga lume, începând cu Peru şi până în Irlanda de Nord, este nevoie de mulţi factori care, împreună, să poată rezista cu succes terorismului şi să elimine, în cele din urmă, ameninţarea teroristă:

- o atitudine politică fermă;
- hotărârea publică de a rezista ameninţării la adresa democraţiei;
- măsuri anti-teroriste din ce în ce mai subtile şi mai sofisticate;
- reducerea oricăror motive autentice de nemulţumire care stau la baza acţiunilor teroriste şi
- marginalizarea cauzei teroriste.

Unele tendinţe par clare. În timp ce acţiunea întreprinsă până acum pare să pună organizaţiile teroriste în defensivă, nu va exista o soluţionare imediată ameninţării teroriste, iar Europa trebuie să fie pregătită pentru atentatele viitoare.

Se pare că această ameninţare devine din ce în ce mai descentralizată şi mai „spontană”. Cea mai mare teamă este aceea ca teroriştii să achiziţioneze agenţi biologici sau material nuclear, plasând astfel terorismul într-un nou plan.[7]

[7] National Intelligence Council, 'Mapping the Global Future Report of the National Intelligence Council's 2020 Project', 2004

OPȚIUNI POLITICE

În tratarea la nivel macro a „mişcării de insurgență mondială" în războiul de idei, democrațiile ar putea fi nevoite să plănuiască un „război lung" neconvențional, pentru a exploata cunoştințele în domeniul luptei împotriva terorismului şi a mişcării de insurgență, combinate cu eforturile militare pentru stabilizare şi reconstrucție. În prezent, trebuie luate măsuri care să submineze bazele ideologice ale amenințării teroriste şi să diminueze capacitatea acesteia de a acționa cu impact. Dacă acest lucru va fi eficient, aceştia ar putea reuşi să se asigure că până în anul 2025 amenințarea teroristă va fi redusă la un nivel semnificativ.

Cu toate acestea, cheia succesului în lupta împotriva insurecției globale ar putea să fie, de fapt, divizarea atacului terorist prin aplicarea unor strategii diferite de abordare în funcție de diferitele scenarii, prin eliminarea obstacolelor legitime şi prin dezvoltarea unor state de drept eficiente, capabile să ofere beneficii cetățenilor şi să înființeze instituții democratice. O astfel de strategie a „dezagregării" s-ar concentra asupra „interzicerii legăturilor între teatre, refuzării capacității actorilor regionali şi globali de a contacta şi exploata actorii locali, distrugerii fluxurilor între şi în cadrul teatrelor *jihad*-ului, interzicerii zonelor sanctuar, izolării islamiştilor de populațiile locale şi întreruperii fluxului de informații provenind de la sursele islamismului din zona extinsă a Orientului Mijlociu."[8]

Contextul intern

Toți cetățenii europeni trebuie să fie conştienți de importanța luptei pentru apărarea valorilor lor şi de modul în care aceste valori pot fi protejate împotriva oricărei forme de amenințare teroristă. Este esențială cooperarea strânsă a guvernelor europene având la bază această conştientizare comună.

Una dintre principalele provocări pentru societățile democratice din Europa va fi **integrarea** politică şi economică a acelor grupuri sociale care se simt în prezent excluse şi jignite. Vor trebui luate măsuri pentru stimularea dialogului intercultural, consolidarea poziției musulmanilor moderați majoritari şi izolarea extremiştilor. În acelaşi timp, guvernul occidental trebuie să demonstreze că politicile în domeniul integrării şi înțelegerea culturală sunt indicii ale puterii, nu ale slăbiciunii. Nu se poate accepta, de exemplu, tolerarea unor obiceiuri despre care unii partizani încearcă să pretindă că sunt derivate din legea „sharia" în părți ale oraşelor noastre care se opun valorilor tradiționale. Este nevoie de o abordare suplimentară considerabilă pentru a determina cauzele tendințelor extremiste care apar printre cetățenii musulmani.

Aceste eforturi vor trebui intensificate, întrucât există riscul ca terorismul să creeze o reacție - aşa cum, fără îndoială, intenționează teroriştii - care va duce la creşterea intoleranței.[9] Până în acest moment, societățile au demonstrat o maturitate politică apreciabilă în reacția lor față de atrocitățile teroriste, iar acest lucru a avut un

[8] Kilcullen, David, '*Countering Global Insurgency*', page 46 http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf
[9] Institutul pentru Studii de Securitate al Uniunii Europene, *„The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025"*, 2006

impact minim asupra relațiilor între comunități. Dar există riscul ca o campanie teroristă pe termen lung şi în desfăşurare să afecteze această situație.

Va exista o presiune în luarea de măsuri care va reduce libertatea şi va creşte tensiunile, intensificate poate de o populație îmbătrânită şi de schimbările economice, producând astfel teamă şi nesiguranță. Liderii vor trebui **să găsească un echilibru între măsurile suplimentare de securitate care se impun şi respectarea valorilor democratice şi a libertății individului.** În principiu, nu există niciun conflict între bunele practici în domeniul siguranței şi libertatea individuală. Guvernele occidentale nu trebuie influențate de teroriști în luarea deciziilor care deşi par corecte, alimentează cauzele fundamentale ale terorismului. O dezbatere-cheie este cea privind rolul reglementării şi rolul pe care acesta îl poate juca în reducerea folosirii abuzive a noilor tehnologii. Sunt necesare eforturi suplimentare pentru a transforma internetul într-un mediu sigur şi bine reglementat.

Aşa cum demonstrează experiența din Irlanda de Nord şi din alte țări, serviciile de securitate investesc foarte mult în **informații**, infiltrându-se în rețelele teroriste pentru a încerca să desființeze şi să combată inițiativele teroriste. Întrucât terorismul jihadist este mai descentralizat decât multe dintre amenințările teroriste anterioare, va fi nevoie de eforturi şi de resurse considerabile. Serviciile de informații naționale şi agențiile de securitate din statele membre trebuie să coopereze mai eficient în acest domeniu, iar sprijinul financiar şi politic trebuie să fie oferit celor responsabili pentru susținerea acestui efort. Aceste agenții trebuie să dea dovadă de prudență maximă în ceea ce priveşte infiltrarea. Urmărirea fluxului banilor, precum şi al oamenilor, este un mijloc-cheie pentru o politică antiteroristă eficientă. O atenție deosebită trebuie acordată suspiciunilor că rețelele teroriste jihadiste încearcă să construiască legături cu grupările teroriste europene actuale şi cu lumea interlopă pentru a mări la maximum impactul operațiunilor lor.

Securitatea la nivelul infrastructurilor esențiale trebuie intesificată. Economiile occidentale sofisticate depind în mare măsură de infrastructura la scară mare în ceea ce priveşte furnizarea unor serviciile de bază, precum energie, apă şi alimente. Astfel de rețele şi modul de distribuție trebuie să fie reevaluate şi îmbunătățite, pentru a asigura fiabilitatea şi capacitatea lor de a rezista în fața unor atacuri concentrate.

O posibilă problemă privind aşa numitul „război împotriva terorii”, pare a pierde sprijinul public. Lansat ca reacție la o atrocitate specifică, inițial, acesta a avut **sprijin public** nelimitat, dar obiectivele sale au devenit din ce în ce mai neclare în mintea publicului larg. E vorba despre înfrângerea al-Qaeda? Dacă este aşa, ce loc ocupă războiul din Iraq în acest cadru? Dar celelalte teatre de operații? Afganistan? Somalia? Trebuie luate mai multe măsuri pentru a explica natura acestei amenințări şi faptul că, aceasta este o „luptă pentru democrație”, dacă guvernele occidentale doresc să mențină sprijinul public într-o luptă care are implicații profunde pentru resurse şi, în cele din urmă, pentru viața umană. Conducătorilor politici li se solicită să reziste celor care sunt de partea concilierii şi celor care deseori în mass-media scriu doar despre evenimente care au avut loc pe durată limitată.

Contextul internațional

Urmând o politică de „**dezagregare**” cu scopul de a desfiinţa reţelele jihadiste, eforturile trebuie direcţionate spre îndepărtarea surselor de revendicări legitime specifice în vederea izolării extremiştilor în cadrul comunităţilor proprii, eliminând fluxul de recruţi şi fluxul financiar, limitând sprijinul logistic oferit de comunităţile gazdă şi consolidând poziţia conducătorilor musulmani moderaţi. Aceasta este o zonă esenţială în care relaţiile strânse de parteneriat transatlantic sunt vitale. S-a sugerat faptul că mult mai multe resurse ar trebui alocate acţiunilor politice, economice şi psihologice decât unei intervenţii armate, deşi în prezent statele europene cheltuiesc prea puţin în domeniul apărării tradiţionale.

Palestina şi Israelul: Occidentul trebuie să continue sprijinirea eforturilor de a ajunge la un acord între statul Israel şi Autoritatea Palestiniană, inclusiv crearea unui stat palestinian, aşa cum s-a stabilit în foaia de parcurs stabilită de Cvartet, considerând aceste demersuri ca fiind o prioritate deosebită. Un stat viabil palestinian care are suficientă putere legitimă, atât pe plan intern, cât şi extern, de a minimaliza rolul acestui conflict istoric ca o cauză a ostilităţii este acum de un interes vital pentru Europa şi SUA. Este important să se sublinieze faptul că jihadiştii nu se vor mulţumi cu stabilirea unei înţelegeri - cu siguranţă vor refuza orice vor obţine - însă va fi o contribuţie importantă la izolarea acestora de opinia principală musulmană.

Irak: Dacă coaliţia este percepută ca fiind învinsă în Irak, interesele pe termen lung ale Occidentului vor fi suferit o înfrângere gravă. În ciuda erorilor grave ale trupelor coaliţiei în „ora de glorie” ca urmare a invaziei lor încununate de succes, voinţa politică trebuie convocată să reziste acestor dificultăţi. Preţul pentru a lupta în continuare va fi mare atât la nivel financiar cât şi, mult mai important, la nivelul vieţii umane. Dar această bătălie este de o importanţă deosebită în lupta pe termen lung pentru democraţie. O soluţionare pentru irakienii moderaţi şi aliaţii occidentali trebuie să fie suficient de puternică pentru a rezista radicalilor şi a dezvolta un stat irakian viabil şi democratic? Este important să se analizeze comparaţia cu invazia sovietică a Afganistanului. Jihadiştii cred că ei au înfrânt Uniunea Sovietică în Afganistan şi că, prin urmare, ei au doborât blocul sovietic. Nu trebuie să li se atribuie o „victorie” similară în Irak.

Afganistan: Şi aici există o luptă care nu poate fi pierdută. Ameninţarea talibană este sub control, iar situaţia este mult diferită de cea din Irak. Dar populaţia civilă va trebui să fie conştientă de beneficiile economice şi sociale ale noii situaţii dacă doreşte să găsească curajul de a rezista până la sfârşit în menţinerea sprijinului occidental pentru noul lor guvern democratic.

Orientul Mijlociu: Occidentul trebuie să aibă ca prioritate evoluţia unor state puternice care să înglobeze normele de drept şi guvernarea constituţională, protejând drepturile omului şi facilitând dezvoltarea economică. Reforma trebuie apoi încurajată pentru a lărgi bazele guvernării democratice. Există riscuri. Guvernele nedemocratice moderate ar putea fi ameninţate de radicali, dar ameninţarea poate fi abordată proactiv în prezent sau lăsată să ia amploare şi să ducă la probleme şi mai mari în viitor. Occidentul trebuie să încurajeze dezvoltarea economică şi elaborarea politicilor care reduc şomajul, în special în rândul tinerilor. Nu există o legătură directă între sărăcie şi terorism - din contră, mulţi terorişti provin din medii prospere - dar lipsa unui

progres economic duce la sentimentul de alienare. Naţiunile din Orientul Mijlociu ar trebui ajutate în măsura posibilului să joace un rol complet în procesul globalizării. Trebuie să continue politici de dialog care să încurajeze dezvoltarea „democraţiei islamice", urmând exemplul „democraţiei creştine" în reconcilierea credinţei religioase şi a principiilor democratice, construind acceptarea religiei lor pentru o guvernare constituţională şi respectul pentru drepturile altora şi făcând faţă afirmaţiei că democraţia este o impunere occidentală decadentă. Un astfel de dialog solicită investirea considerabilă a resurselor necesare. Câteva dintre ţările Orientului Mijlociu sunt conecate la reţele pentru democraţie şi guvernare eficientă, precum Commonwealth-ul. Nu există un echivalent al Consiliului Europei în Orientul Mijlociu sau în zona meditareneeană care să promoveze drepturile omului.

Africa de Nord: Incluzând vecinii apropiaţi ai Uniunii, această zonă este de o importanţă deosebită pentru securitatea Europei. Uniunea trebuie să aibă ca prioritate relaţiile din zona mediteraneeană în procesul de elaborare a unor programe vizând cooperarea economică şi schimburile politice.

Comunitatea islamică internaţională: Unul dintre obiectivele-cheie trebuie să fie sprijinirea altor state cu populaţii musulmane mari, precum Pakistan, Indonezia şi naţiunile Asiei centrale, astfel încât acestea să fie capabile să urmeze exemplul altor ţări, precum Malaezia şi India, în dezvoltarea unei guvernări relativ stabile şi liberale, marcate de prosperitate economică.

Comunitatea internaţională: O mare parte din Asia îşi dezvoltă economii de piaţă impresionante, alăturându-se reţelei comerciale mondiale şi hotărârii de a ajunge din urmă nivelurile prosperităţii economice care se înregistrează în Vest; dar ce se va întâmpla cu restul? O parte din estul Africii, de exemplu, a furnizat deja o bază pentru operaţiunile al-Qaeda. Pachetele de comerţ şi ajutor care au scopul de a stimula dezvoltarea economică nu sunt ideale pentru beneficiile imediate pe care le aduc populaţiei locale. Acestea reprezintă un interes pe termen lung pentru Occident şi pentru valorile democratice, solicitând asfel, voinţa politică şi angajarea de resurse compatibile cu importanţa acestora în lupta pentru democraţie.

Energia şi mediul înconjurător

ANALIZĂ

Schimbările climatice

Mediul înconjurător este în continuă schimbare. În întreaga lume, multe regiuni cunosc temperaturi foarte ridicate şi condiţii de vreme instabile, care duc la catastrofe precum inundaţii sau secetă. Calotele polare se reduc, gheţarii se topesc, iar deşerturile se extind. De-a lungul istoriei, lumea a trecut prin schimbări majore în ceea ce priveşte temperatura şi vremea. De exemplu, Europa a trecut printr-o „mică eră glaciară" între anii 1500 şi 1850, care a fost precedată de „perioada de încălzire medievală". Importanţa perioadei actuale este dată de rapiditatea schimbărilor şi de părerea larg răspândită că schimbările climatice nu sunt un fenomen natural.

Consensul care îşi face apariţia este acela că faza prezentă a schimbărilor climatice este cauzată de încălzirea globală, în principal datorită unei acumulări de dioxid de carbon fără precedent în atmosfera Pamântului, fiind astfel un subprodus pentru modelul nostru de creştere economică şi un stil modern de viaţă bazat pe consumul de energie obţinută din combustibili fosili. În consecinţă, în perspectiva anului 2025, ajungem la concluzia că probabil mediul nostru global va continua să se deterioreze, iar problemele mediului înconjurător şi ale energiei vor cântări greu asupra procesului decizional.

Globalizarea economică la rata actuală se estimează să aducă o creştere de aproape 60% a cererii şi consumului de combustibili fosili în următorii 20 de ani. Pământul va suporta o creştere substanţială a emisiilor de gaze cu efect de seră, iar schimbările climatice vor fi din ce în ce mai perceptibile. Conform analiştilor principali, încălzirea globală, în mare parte limitată pentru moment, va începe să-şi facă simţit efectul cu adevărat abia la sfârşitul perioadei, adică între 2025 şi 2030, fiind observate următoarele caracteristici: o creştere a temperaturilor medii la suprafaţa Pământului între 0,4ºC şi 1,1ºC până în 2025, accelerarea dezgheţurilor, creşterea, încălzirea şi acidificarea oceanelor, o creştere a precipitaţiilor, dezastre naturale mai frecvente (cicloane, taifunuri, valuri de căldură, inundaţii...) şi o penurie din ce în ce mai însemnată a apei curate, alături de apariţia unor noi ameninţări pandemice. Consecinţele pentru perioadele de vegetaţie şi randamentele agronomice ar putea fi grave. Grupul interguvernamental de experţi pentru schimbări climatice[10] susţine că este foarte probabil ca peste 50% din schimbările climatice înregistrate până acum să fi fost cauzate de activităţile umane, care au dat naştere la concentraţii de gaze cu efect de seră.[11]

Există, desigur, puncte de vedere diferite. IPCC a fost criticat pentru metodologiile sale atât în ceea ce priveşte proiectările sale în viitor ale tendinţelor curente, cât şi în ceea ce priveşte analiza anterioară a temperaturilor globale bazate pe înregistrări limitate şi pe date biologice deschise diferitelor interpretări. Controversa

[10] Grupul interguvernamental de experţi pentru schimbări climatice (GIESC) a fost fondat în anul 1988 de către două organizaţii ale Naţiunilor Unite, şi anume, Organizaţia mondială meteorologică (OMM) şi Programul pentru mediul înconjurător al Naţiunilor Unite (PMNU), pentru a evalua riscul schimbărilor climatice.

[11] Al patrulea raport de evaluare al GIESC: schimbările climatice 2007

„bastonului de hochei”, de exemplu, se referă la un grafic simplificat în raportul IPPC din 2001, raport care a sugerat că temperaturile globale au fost stabile între 1000 şi 1900, înainte ca acestea să crească rapid.[12] Câțiva oameni de ştiință (majoritatea climatologi specializați în studiul formării norilor, principalul determinant al evoluției vremii) pun la îndoială în prezent, în mod deschis, argumentele IPCC care stau la baza politicilor şi ideilor actuale privind încălzirea globală. Aceştia nu contestă faptul că temperaturile au crescut în ultimii 20-25 de ani. Dar ei contestă concluziile pe termen lung, astfel cum reies din observațiile din trecut. Modele climatice noi sunt dezvoltate în continuare, acestea fiind menite să reducă în mod considerabil responsabilitatea emisiilor de dioxid de carbon şi a activităților făcute de om în explicarea tendințelor recente de încălzire, de exemplu prin o mai mare accentuare a rolului posibil jucat de fenomenele naturale, precum ciclul activității solare.

Dificultatea elaborării politicilor publice este că până la momentul în care aceste întrebări vor primi un răspuns definitiv, s-ar putea să fie prea târziu pentru a mai lua vreo măsura corectivă necesară. Cu toate acestea, teoria conform căreia activitatea umană reprezintă cea mai mare cauză a schimbărilor climatice este în prezent general acceptată iar opinia publică solicita din ce în ce mai mult să se acţioneze acum. Guvernele trebuie să evalueze balanţa probabilităţilor şi riscul necesităţii unor schimbări profunde în politicile publice. Este clar că, dacă schimbările climatice s-ar dovedi în cele din urma a nu fi provocate de om, asemenea iniţiative politice ar putea în cel mai rău caz să reducă PIB-ul global şi probabil să submineze inovaţiile tehnologice pentru a suporta consecinţele. Dacă, totuşi, acestea sunt provocate de om, lipsa de acţiune ar fi catastrofală.

Energia

În prezent, statele membre UE consumă cu 45% mai puţină energie decât consumau în 1973 pentru acelaşi segment de producţie economică. Totuşi, cererea absolută de energie este în continuuă creştere în UE-25, consumul de energie primară crescând cu 41% între 1971 şi 2003. Se prevede o creştere a consumului global de energie fosilă cu 60% în următorii douăzeci de ani. Două treimi din această creştere provin din ţările asiatice, în mod special din China şi India. Petrolul va rămâne cea mai căutată sursă de combustibil, în timp ce consumul de gaze naturale ar trebui să crească la 87% până în 2030. Prin urmare, Europa se confruntă cu o concurenţă continuuă pentru rezerve limitate, în timp ce este deja cel mai mare importator de petrol şi gaz din lume.

Mass-media insistă asupra pericolului ca rezervele de combustibil fosil din lume să fie epuizate până la sfârşitul acestui secol. De exemplu, se estimează că nu mai sunt rezerve de gaze naturale decît pentru 60 de ani. Asemenea previziuni sunt întotdeauna nerealiste şi nesigure (va mai amintiţi previziunile de „creştere zero” din anii ´70?). Multe din aceste estimări subestimează rolul preţurilor relative şi al inovaţiei induse în garantarea unui flux de resurse durabil şi adecvat. Există, de exmplu, rezerve considerabile de cărbune – de trei ori mai multe decât petrol sau gaze naturale în ceea ce priveşte cantitatea de energie – care, la un preţ adecvat, ar putea acoperi necesarul de energie. Se poate preconiza cu o marjă rezonabilă de eroare că nici măcar la mult timp după 2025 nu se va pune cu adevărat problema rezervelor de energie.

[12] Acesta este denumit, de asemenea, „reconstrucţia MBH98”, coordonat de Mann, Bradley şi Hughes.

Asta nu înseamnă că nu ar putea apărea probleme legate de introducerea unor rezerve de energie adecvate pe piaţă şi evitarea unor creşteri dramatice a preţurilor. Există pericolul, pe termen mediu, ca infrastructura necesară extragerii, transportului şi rafinării rezervelor de energie să fie insuficientă pentru a răspunde cererii. Multe din ţările producătoare de petrol sunt conduse de guverne interesate mai degrabă să obţină profit maxim pe termen scurt decât să desfăşoare activităţi economice eficiente pe termen lung. În plus, unii producători de petrol de mare importanţă, precum Venezuela, Rusia şi Irak, din diverse motive cunoscute, au politici sau probleme interne care îi fac neatractivi sau nefavorabili pentru investitorii comerciali.

Conform Agenţiei Internaţionale pentru Energie, investiţia necesară la nivel global va fi de circa 20 000 de miliarde de dolari. Fondurile vor trebui sa provină în principal din investiţii private, astfel că sectorul privat va trebui să adopte poziţia de lider în soluţionarea problemelor securităţii energetice şi ale schimbărilor climatice. Guvernele vor trebui să creeze cadrul corespunzător pentru a încuraja investiţii în direcţia potrivită.

În plus, o problemă majoră a UE va fi repezentată de dependenţa sa crescândă de surse de energie externe. Rata dependenţei a scăzut de la 62% în 1975 până la 48% în prezent, dar se preconizează că va creşte din nou la 70% până în 2030.

Problema este agravată de faptul că, aproape toţi marii producători de petrol şi regiunile de tranzit de care Europa depinde pentru importuri sunt regiuni cu o mare instabilitate geo-politică. Astfel, nu pot fi excluse crize relative frecvente şi creşteri bruşte de preţuri, cauzate de tulburări politice regionale sau de lipsa modernizării şi a întreţinerii infrastructurilor locale.

OPŢIUNI POLITICE

Schimbările climatice

Există, aşadar, două modalităţi de a răspunde provocării. Cea mai radicală este încercarea de a stopa schimbarile climatice în totalitate. La bază, aceasta este abordarea adoptată la Kyoto. Cotele maxime de emisii pentru activităţile poluante ar fi stabilite astfel încât concentraţiile de CO2 ar fi încetinite, stopate şi apoi inversate. S-ar impune regulamente care să determine mediul industrial şi gospodăriile să adopte noi modele de producţie şi consum, permiţându-se o mai largă folosire a tehnologiilor energetice curate. Rolul guvernelor ar fi să intervină pe piaţă, prin impozite, stabilind preţurile astfel încat să înlocuiască combustibilii fosili şi să încurajeze dezvoltarea surselor de energie regenerabile. Generarea de electricitate ar fi, în mod intenţionat, reorientată de la combustibilii fosili, spre alternativele fără carbon, precum energia nucleară, sau aşa-numitele surse durabile de energie.

O politică alternativă şi, probabil, mai productivă pe termen lung constă în alegerea unei „strategii de adaptare", bazată pe premiza că soluţia la provocările schimbărilor climatice va fi de natură tehnologică. Cercetarea şi investiţiile sunt necesare descoperirii de noi tehnologii care să imbunătăţească modul în care noi, în Occident, şi vecinii noştri din celelalte colţuri ale lumii trăim în şi cu mediul nostru. Cu alte cuvinte, o strategie mai promiţătoare constă nu în

subminarea surselor de creştere economică de pe piaţă, ci în folosirea în avantajul nostru a societăţii cunoaşterii, pe care o creează globalizarea.

Există însă pericolul ca orice progres înregistrat într-o ţară sau pe un continent, foarte probabil cu mari costuri economice, să fie anulat de activităţile altora care nu urmează o strategie asemănătoare. China, spre exemplu, planifică, în prezent, construirea a peste 500 de centrale electrice noi pe bază de cărbune[13], care ar anula rapid orice progres făcut în Uniunea Europeană. Unele grupuri se tem că, dacă o astfel de politică eşuează, există riscul ca isteria ideologică să ducă la asemenea restricţii şi constrângeri privind preţurile, încât să distrugă înseşi stimulentele de piaţă, pe care se bazează investiţia, progresul tehnologic şi astfel abilitatea noastră de a oferi standarde înalte de viaţă, precum şi o mai mare eficienţă şi durabilitate energetică. Şi totuşi se pune problema unui lider global. Deschizând drumul acţiunilor de remediere, Uniunea Europeană se află într-o poziţie mai puternică pentru a schimba termenii dezbaterii globale şi a încurajape alţii să îi urmeze exemplul.

Pe măsură ce informaţiile vor fi prelucrate şi modelele perfecţionate, va fi nevoie de o politică de permanentă monitorizare şi adaptare. Cooperarea internaţională este esenţială pentru coordonarea la nivel global a acestei abordări şi diseminarea informaţiei privind noile tendinţe.

Energia

Pe termen mediu, singura tehnologie energetică care a dovedit că poate avea un impact semnificativ asupra aprovizionării cu energie, este energia nucleară. Soluţii alternative precum morile de vânt sau biocombustibilii contribuie numai într-o mică măsură la creşterea aprovizionării cu energie. Acestea pot fi doar suplimente locale utile. De aceea, interdicţiile în calea dezvoltării energiei nucleare vor trebui eliminate. Provocarea fundamentală o reprezintă redobândirea unui consens general privind problema energiei nucleare. Pe termen lung, soluţia poate veni de la tehnologia pilei de combustie pe bază de hidrogen, care va face tranziţia spre un sistem de energie complet regenerabilă, în care majoritatea oamenilor vor putea sa-şi acopere necesarul de energie şi să-şi împartă producţia de energie electrică cu alţii. Tehnologia pe bază de hidrogen are potenţialul de a pune capăt dependenţei de importul de petrol în lume, de a reduce drastic emisiile de dioxid de carbon şi de a diminua efectele încălzirii globale. Prima regiune industrială majoră care îşi va valorifica întregul potenţial va dicta ritmul dezvoltării economice până la sfârşitul secolului. Cu toate acestea, în ciuda importantelor progrese industriale din ultimul timp, această tehnologie este încă departe de a fi accesibilă la preţuri rezonabile.

Majoritatea experţilor, specialiştilor şi a factorilor decizie împărtăşesc părerea că, fără a se interveni asupra evoluţiei pieţei, procesul de rezolvare a potenţialelor probleme energetice ale Europei şi de asigurare a unei tranziţii uşoare spre o epocă post petrol va fi prea încet. Deşi forţele pieţei se orientează permanent în direcţia cea bună, opinia generală este că pieţele nu pot să rezolve problema singure, iar guvernul trebuie să se implice pentru a indica direcţiile şi pentru a oferi industriei stimulente serioase. De exemplu, ar trebui insistat asupra creşterii taxelor pe

[13] **Susan Watts,** BBC Newsnight Science Editor, 2005. http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/4330469.stm

activităţile şi practicile dăunătoare mediului, rezervând veniturile obţinute pentru subvenţionarea tranziţiei către energiile regenerabile („reorientare fiscală"). Uniunea europeană şi statele membre ar trebui să acorde credite fiscale şi stimulente generoase în domeniul industriei, întreprinderilor mici, regiunilor şi municipalităţilor locale, precum şi proprietarilor de locuinţe şi consumatorilor, pentru a încuraja astfel atât cercetarea şi dezvoltarea, cât şi adoptarea rapidă a energiilor regenerabile şi a tehnologiilor în domeniul pilelor de combustie pe bază de hidrogen.

În această abordare există totuşi pericolul ca implicarea directă a guvernului să blocheze alegerile europene în domeniul energiei prin impasuri tehnologice (aşa cum s-a întâmplat, de exemplu, în Franţa, cu celebrul sistem Minitel). Istoria este plină de exemple în care reglementările şi subvenţiile guvernamentale în domeniul industriei au încetinit într-adevăr procesul de adaptare şi inovare, pe care ar fi trebuit de fapt să îl accelereze. Europenizarea politicii industriale nu îi va creşte neapărat şansele de reuşită.

În ansamblu, privind în viitor spre 2025, avem motive să fim optimişti. Dezvoltarea fantastică a societăţii digitale ne permite să întrevedem perspective la care nimeni nu ar fi visat vreodată în trecutul nu prea îndepărtat. De exemplu, împreună cu revoluţia hidrogenului şi a pilei de combustie, societatea digitală face acum posibilă, din punct de vedere tehnic, apariţia treptată a unui model energetic radical, complet nou. Acesta se bazează în mare parte pe un sistem complex de producţie descentralizată şi reţele de schimb de energie curată, care vor funcţiona pe baza unor procese nu foarte diferite de cele care, în domeniul telecomunicaţiilor, au creat internetul.

Însă cea mai mare provocare pentru UE în următorii douăzeci de ani va fi să încurajeze spiritul competitiv şi mediul lipsit de reglementări, care, cumulate cu o perfecţionare a competenţelor şi a educaţiei, să le ofere europenilor cea mai mare şansă de a fi printre cei dintâi care profită din plin de noile oportunităţi tehnologice.

În orice caz, oricare ar fi strategiile pe care le vom urma şi chiar dacă cele mai pesimiste previziuni legate de schimbările climatice se dovedesc a fi nefondate, preocuparea noastră actuală pentru mediu şi energie va avea un efect puternic asupra felului în care va arăta lumea în 2025. Se pare că societatea în 2025 se va baza pe o profundă etică a mediului, ce va acorda importanţa cuvenită principiilor de disciplină ecologică şi dezvoltare durabilă.

IV. IMPLICAŢII PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ

Guvernarea europeană: Valori, Identitate şi Frontiere

Analiză

Având în vedere capitolele precedente privind provocările viitorului, ne uimeşte rapiditatea cu care lumea se deschide în faţa unei epoci complet noi de asiduitate. Se subînţelege necesitatea ca Uniunea Europeană să poată acţiona, pentru că, în cazul în care Uniunea nu este capabilă sa funcţioneze eficient, contează prea puţin dacă politicile sale sunt corespunzătoare sau nu. Guvernarea Uniunii este astfel, în mod imperativ, de o importanţă esenţială. Nu se pune doar problema naturii valorilor şi identităţii europene, ci şi cea a frontierelor Uniunii. Drept urmare, următoarele dimensiuni sunt semnificative:

- fundamentul valorilor şi identităţii europene comune;
- mecanismele instituţionale ale Uniunii;
- necesitatea unei administrări eficiente şi a responsabilităţii;
- limitele frontierelor Uniunii.

Fundamentul valorilor şi identităţii europene comune

Fundamentul guvernării europene constă în nevoia de valori şi viziuni comune pentru Europa şi locul său în lume. Toate construcţiile instituţionale sau adaptările administrative la un loc ar fi incapabile să compenseze lipsa unui acord asupra principiilor fundamentale. Această moştenire culturală prezintă respectarea comună de către toate popoarele din Europa a valorii demnităţii umane, libertăţii, pluralismului, respectului pentru drepturile omului, statului de drept, justiţiei, toleranţei, protecţiei minorităţilor şi rolului guvernului. După cum se enunţa în declaraţia de la Roma a PPE,

„Rădăcinile iudaic-creştine ale Europei, patrimoniul cultural comun, precum şi istoria sa clasică şi umanistă, şi cuceririle Secolului Luminilor, constituie fundamentele platformei noastre politice."[14]

Discuţia privitoare la identitatea şi valorile Europei nu e un proces static şi definitiv, ci dimpotrivă, dinamic şi deschis, în care membrii societăţii europene se pun de acord asupra unei percepţii comune a sinelui şi a altora.

[14] *„Pentru o Europă a cetăţenilor: Priorităţi pentru un viitor mai bun" („Manifestul de la Roma")*, adoptat de Congresul PPE de la Roma, 30-31 martie 2006. http://www.epp.eu/dbimages/pdf/encondoc310306final_copy_1_copy_1.pdf

Efectuând schimburi culturale şi dobândind o imagine mai profundă a felului în care alţii percep lumea, putem să ne eliminăm prejudecăţile, sa ne lărgim orizontul şi să dezvoltăm sinergii pentru a spori cooperarea.

Valori: Sistemul nostru european de valori se bazează pe patru elemente fundamentale:

- sistemul politic din Grecia antică a introdus noţiunea de democraţie directă. În era globalizării, este esenţial ca cetăţenii să participe la procesul de decizie al Uniunii. De asemenea, libertatea de expresie şi pluralismul contribuie substanţial la stabilitatea politică;

- sistemul nostru juridic a fost profund influenţat de moştenirea lăsată de sistemul roman. De exemplu, securitatea juridică, egalitatea în faţa legii şi dreptul de proprietate rămân condiţii indispensabile pentru dezvoltarea sistemelor economice prospere.

- valorile creştine moştenite sunt mai importante ca niciodată. Caritatea, toleranţa, libertatea individuală, respectul pentru demnitatea umană şi solidaritatea garantează stabilitatea politică;

- În cele din urmă, Secolul Luminilor reprezintă ultima piatră de temelie, în care laicitatea este moştenirea cea mai durabilă. Libertatea religioasă, atât locală cât şi internaţională, este o condiţie de bază pentru coexistenţa paşnică a oamenilor.

Deşi nu avem dreptul să insistăm ca valorile noastre să fie recunoscute în întreaga lume, trebuie să fim conştienţi că în societatea occidentală împărtăşim aceleaşi valori. SUA, în special, a avut un rol esenţial nu doar în înfrângerea comunismului şi unificarea Europei, dar şi în dezvoltarea unei comunităţi culturale de valori.

Identitate: În mare, identitatea europeană poate fi definită în termeni culturali, istorici, religioşi, politici şi geografici, deşi, în acelaşi timp, UE (ca şi predecesorii săi) a construit o „Europă" mult mai specifică, având instituţii, discursuri, norme şi regulamente proprii. Conceptul de stat-naţiune se află în centrul Europei culturale. Pentru cetăţeni, naţiunea are un rol mult mai mare, le influenţează activităţile mai mult, conferind o identitate mai puternică. Pe baza acestor state-naţiuni, este necesar să existe un nivel înalt de coeziune între membrii Uniunii pentru garantarea unei funcţionări eficiente.

Mecanismele instituţionale

Reuniunea la nivel înalt de la Berlin a marcat un progres important pentru Uniune: am ieşit din impasul cauzat de eşecul celor două referendumuri din Franta şi Olanda. În timp ce criza a fost supraestimată - succesul Uniunii constă mai ales în capacitatea sa de a merge înainte în ciuda condiţiilor dificile – reformele erau necesare în urma celor mai importante două valuri de extindere a Uniunii, care aproape au dublat numărul statelor membre. Instituţiile trebuiau să fie perfecţionate din punct de vedere democratic, atât pe planul legislaţiei cât şi al responsabilităţii bugetare; Consiliul avea nevoie de un proces decizional mai raţional pentru a răspunde cerinţelor unei Uniuni extinse iar Uniunea avea nevoie să se adapteze pentru a-şi concretiza ambiţia de a juca un rol semnificativ pe plan internaţional.

La Berlin aceste lucruri au fost realizate, printr-un număr redus de reforme, care însă vizează reformele principale prevăzute în Tratatul Constituţional.

Necesitatea unei administrări eficiente

Pe planul guvernării europene, cea mai mare atenţie este acordată arhitecturii constituţionale a Uniunii şi, deşi acest aspect major este esenţial, nu trebuie neglijate şi alte probleme specifice. Demisia administraţiei Santer a pus la îndoială capacitatea Comisiei de a-şi îndeplini rolul de gardian al tratatelor. Ca urmare a investigaţiilor făcute de Parlamentul European şi Comitetul Înţelepţilor (1999), a fost iniţiat un proces ambiţios de reforme, iar administraţiile celor două Comisii care au urmat s-au străduit să pună în aplicare schimbările solicitate.

Unul dintre principalele pericole pentru Uniunea Europeană constă în tentaţia permanentă a statelor membre de a delega noi sarcini instituţiilor sale, fără a asigura în mod automat resursele necesare punerii lor în aplicare în mod eficient. Rezultă de aici aşteptări neîmplinite, dezamăgiri şi resentimente.

Limitele frontierelor Uniunii

Frontierele ne dau un sentiment de apartenenţă şi identitate, delimitându-ne posesiunile şi oferindu-ne protecţie, în acelaşi timp. Fără frontiere, nicio societate şi nicio economie nu ar fi posibile – ele reprezintă o parte esenţială a procesului politic. În cazul Europei, frontierele au cunoscut schimbări de-a lungul secolelor: nu există o definiţie clară a limitelor Europei. Dacă frontierele occidentale şi septentrionale sunt clar definite, în ceea ce le priveşte pe cele orientale, nu s-a ajuns la un consens veritabil. Părerea omului de ştiinţă german Hartwig Hummel este că frontierele europene nu sunt eterne puncte fixe, ci dimpotriva, devin construcţii istorice, ce se pot schimba şi pot evolua.

Referitor la Uniunea Europeană şi definiţia acesteia pentru graniţele Europei, statele membre sunt unite de acelaşi interes, bazat pe aceleaşi valori europene, ce provin din istoria şi tradiţiile comune. Acestea creează un sentiment de apartenenţă; fără înţelegerea mutuală a valorilor comune, acţiunea comună nu este posibilă. Este posibil, prin urmare,, ca puterea unei viziuni comune să fie în măsură să determine în realitate limitele geografice ale Europei: acesta este cu siguranţă cazul Uniunii Europene.

Argumentele prezentate până acum indică o schimbare rapidă a priorităţilor UE, de la construcţia instituţiilor la acţiuni ce răspund provocărilor mondiale. Se poate afirma că Europa a pierdut timp în aşa-numitul proces constituţional din ultimii 5 ani şi nu a acordat îndeajuns de multă atenţie adaptării rapide la o lume cu o concurenţă economică acerbă, cu ameninţări strategice decisive şi schimbări tehnologice şi culturale impetuoase.

Pentru a atinge aceste obiective, se pare că nu va mai trece mult timp până când frontierele Uniunii se vor stabili în scopul de a oferi cetăţenilor săi posibilitatea să simtă adevărata identitate europeană. În acest mod, eforturile noastre s-ar concentra asupra rezolvării provocărilor viitoare, fără a fi distrase mereu de chestiunea extinderii Uniunii, evitându-se o posibilă slăbire a puterii Uniunii în calitatea sa de partener viabil la nivel mondial. O astfel de definire a frontierelor UE nu ar echivala cu o încheiere a procesului de extindere, ci ar îndemna mai mult UE să-şi urmărească mai întâi propriul interes – capacitatea de integrare – decât să dea curs dorinţei de aderare a altor state.

OPŢIUNI POLITICE

Schimbarea atitudinilor faţă de guvern

Pentru a face faţă acestor provocări, Uniunea Europeană va trebui să reacţioneze faţă de schimbările de atitudine faţă de organele guvernamentale.

- Instituţiile politice au de suferit din cauza pierderii treptate de respect faţă de autoritate. Consensul asupra orientărilor politice generale are drept urmare o scădere a importanţei rezultatelor alegerilor, ceea ce face poate ca participarea la vot să fie, cu foarte rare excepţii, din ce în ce mai slabă.

- Într-o lume globalizată, bazată pe economia digitală, accentul se pune pe individ. În aceste condiţii, sistemul birocratic al UE şi al statelor membre va trebui să fie adaptat pentru a actualiza guvernarea europeană. Publicul este interesat să folosească noile tehnologii pentru a putea trage la răspundere liderii politici, pentru a dezbate idei şi a organiza campanii de schimbare a politicilor: blogurile sunt din ce în ce mai utilizate pentru a împărtăşi opinii şi a recruta susţinători; manifestaţiile se organizează în scurt timp cu ajutorul email-ului şi a mesajelor scrise; grupurile de presiune „virtuale" înlocuiesc asociaţiile tradiţionale, ca principale mijloace de acţiune politică.

- Statele-naţiuni rămân un puternic reper de identificare pentru majoritatea populaţiei şi probabil că cetăţenii le vor fi loiali şi pe viitor, ceea ce este necesar unei bune guvernări. Se acceptă, însă, din ce în ce mai mult ideea că puterea politică poate fi împărţită între diferite nivele executive, dacă este cazul – de exemplu, nivelul european pentru unele politici şi organismele regionale/locale pentru altele – sau transferată cu totul de la guvern către organisme private, fie comerciale sau caritabile, fie persoane fizice. În consecinţă, guvernările de orice tip sunt în relaţii de concurenţă pe piaţă, pentru influenţă şi putere.

Procesul de extindere

O enormă provocare pentru guvernarea Uniunii o reprezintă viitorul proces de extindere. Acesta are consecinţe majore pentru cele patru aspecte mai sus amintite şi nu ar trebui tratat cu uşurinţă. Uniunea Europeană trebuie să aibă grijă să nu se extindă prea mult – construind o Europă atât de mare încât să nu-şi mai poată ţine promisiunile. Capacitatea de acţiune a UE nu trebuie sacrificată în nici un caz pe altarul extinderii.

Bine planificată, o extindere are însă potenţialul de a lărgi aria statului de drept şi a drepturilor omului, sprijinind caracterul democratic al noilor state membre; poate dezvolta piaţa internă, cea mai mare piaţă unică contribuind la o mai mare stabilitate economică şi prosperitate; ar putea să sporească rolul Europei pe plan internaţional. În caz contrar, dacă extinderea se face în grabă, nu este pregătită suficient şi nu se convine în prealabil asupra valorilor comune sau obiectivelor viitoare, aceasta va bloca în mod irevocabil capacitatea de acţiune a Uniunii. O analiză critică a meritelor fiecărei candidaturi trebuie să includă o examinare atentă a capacităţii de integrare a Uniunii în acel moment şi pentru candidatul respectiv.

Ţinând cont de faptul că statele europene au dreptul, conform tratatelor, să solicite aderarea la Uniune, trebuie stabilită o definiţie clară a frontierelor Uniunii, astfel încât aceasta să poată face faţă provocărilor, să menţină coeziunea internă şi să integreze Balcanii occidentali. Odată hotărât acest lucru, se propune ca o perioadă semnificativă, poate cincisprezece ani, să treacă până la începerea unor noi negocieri de extindere. Uniunea trebuie să pună la punct o politică de vecinătate coerentă şi specifică pentru a menţine relaţii de cooperare, prospere şi stabile cu toate ţările interesate.

Mecanismele instituţionale

În ultimii 20 de ani s-au adus modificări importante la structura Uniunii - nu mai puţin de 4 mari tratate şi un al cincilea urmând să fie finalizat şi ratificat de cele 27 de state membre în următoarele douăsprezece luni. Nimeni nu ar fi putut prevedea această evoluţie sau consecinţele sale.

Totuşi, pentru cetăţenii UE, ar fi binevenită o pauză în planul schimbărilor instituţionale, astfel încât să poată înţelege responsabilităţile UE, precum şi acţiunile pe care UE le întreprinde pentru a face faţă provocărilor mondiale viitoare. Astfel, orice schimbare a mecanismului instituţional al Uniunii ar trebui făcută doar pentru a spori eficienţa şi transparenţa cu care îşi îndeplineşte sarcinile.

Pentru a sprijini Uniunea să acţioneze mai eficient pe plan internaţional, o formă mai flexibilă a „cooperării consolidate" ar putea să facă noile politici mai uşor de realizat şi mai acceptabile. Cooperarea consolidată între cei care şi-o doresc şi cei care sunt capabili să o realizeze ar permite ţărilor să caute colaborări în domeniile unde există o cerere concretă, nefiind obligate să coopereze în domenii unde ar prefera să acţioneze independent.

Administrare eficientă

O atenţie sporită trebuie acordată competenţei şi eficienţei administrative în cadrul politicilor comunitare. În timp ce noile tratate în curs de negociere şi aderarea noilor ţări (precum Bulgaria şi România) sunt perdele de fum eficiente, ce distrag atenţia de la problemele cotidiene, cetăţenii UE doresc să se asigure că banii sunt folosiţi eficient şi vor să se implice în dezbaterile şi deciziile comunitare.

Folosirea noilor tehnologii, în special a internetului, trebuie intensificată pentru a facilita participarea cetăţenilor europeni la activităţile UE, atât pe planul elaborării politicilor cât şi al procesului decizional. Provocările viitoare vor permite dezbaterea chestiunilor importante prin implicarea tuturor celor ce vor sa-şi facă auzită vocea.

Rolul esenţial al parteneriatului transatlantic în lumea multipolară

ANALIZĂ

Până acum am analizat noile provocări mondiale şi am examinat în detaliu 4 teme de o importanţă majoră pentru următorii 20 de ani. Ţinând cont de natura tot mai multipolară a contextului internaţional, vor trebui să apară noi politici iar sistemul mondial va trebui să integreze diverşi actori. China, Rusia, India, Orientul Mijlociu şi Africa vor face parte, cu siguranţă, din regiunile de o importanţă geografică din ce în ce mai mare. Dacă e adevărat că provocările politicilor analizate vizează o perioadă mai lungă de timp şi vor necesita o cooperare sporită la nivel european, este de asemenea o certitudine faptul că aceste probleme vor putea fi abordate mai uşor, din perspectiva Occidentului, dacă parteneriatul transatlantic este aprofundat în acest sens. Care este deci acum situaţia acestor relaţii şi care poate fi semnificaţia lor pentru 2025?

Relaţiile transatlantice au cunoscut perioade de încordare fără precedent din cauza dezacordului profund dintre Statele Unite şi unii dintre aliaţii săi europeni cu privire la războiul din Irak. Sfârşitul Războiului Rece şi dizolvarea Uniunii Sovietice, după cum se spune, au scos în evidenţă pentru cele două părţi ale Atlanticului valori şi interese total opuse, ce fuseseră mascate de necesitatea stringentă de a face faţă unui duşman comun. Încet dar sigur, relaţiile transatlantice se îndreptau spre o separare, dacă nu spre divorţ. A crescut teama ca Europa să nu practice „forum shopping", neglijându-şi relaţiile-cheie cu Statele Unite în favoarea unei politici dezorganizate de alianţe bilaterale cu interese contradictorii.

Relaţiile transatlantice au revenit, totuşi, până în 2005 la un anumit nivel de politeţe şi modestie. Liderii celor două părţi ale Atlanticului au făcut eforturi pentru a lăsa în urmă episodul disputelor transatlantice, reapropierea fiind bazată, în parte, pe ataşamentul faţă de aceste relaţii. În ciuda unor divergenţe clare, partenerii transatlantici continuă să aibă în comun mai multe valori şi interese decât oricare alte două regiuni din lume. Ţinând cont de numeroasele afinităţi şi legături politice şi culturale ce le unesc, Statele Unite şi Europa rămân parteneri naturali.

Totuşi, mai importantă decât aceste afinităţi a fost recunoaşterea din ambele părţi că Europa şi Statele Unite se confruntă cu aceleaşi provocări într-un mediu global în schimbare rapidă şi că au interese majore în joc, dacă aceste abordări sunt încununate de succes. Contrar imaginii existente în conştiinţa opiniei publice, prioritătile politice generale ale celor doi parteneri par mai degrabă să fie convergente decât divergente. Factorii de decizie, experţii şi cetăţenii de pe ambele părţi ale Atlanticului se pun din ce în ce mai mult de acord în privinţa provocărilor strategice la care vor trebui să facă faţă ţările lor în secolul 21.

Deşi continuă să se bucure de beneficiile şi oportunităţile pe care le oferă procesul de globalizare, atât europenii cât şi americanii resimt o nelinişte faţă de „partea întunecată" a procesului. Aceştia sunt la fel de îngrijoraţi de impactul socio-economic al schimbărilor în curs din economia mondială. De exemplu, provocările concurenţei pe piaţa muncii ce vin din partea Chinei sau Indiei, externalizarea şi necesitatea unei reforme în sistemele de asistenţă socială

au fost subiecte intens dezbătute în alegerile Congresului în 2006, precum şi în alegerile prezidenţiale franceze din acest an.

Liderii transatlantici sunt pe deplin conştienţi de necesitatea unei mai bune gestionări a procesului de globalizare şi a aspectelor ce ţin de acesta. Statele Unite şi Uniunea Europeană sunt direct interesate să coopteze puteri economice în curs de dezvoltare, precum India şi China, pentru a le integra în cadrul sistemului de reguli economice mondiale. Acestea sunt de acord că este în avantajul lor să promoveze recunoaşterea şi respectarea regulilor, normelor şi standardelor de către ţările în curs de dezvoltare, în domeniul accesului la piaţă, al drepturilor de proprietate intelectuală sau al siguranţei produselor.

Un capitol despre care se spune adesea că stârneşte divergenţe transatlantice este cel al securităţii mondiale. Deşi există diferenţe la nivelul priorităţilor şi al abordărilor, precum legitimitatea şi utilitatea recurgerii la forţa armată, ambele părţi sunt de acord cu punctele înscrise în agenda privind securitatea: necesitatea de a opri proliferarea armelor de distrugere în masă, sporirea luptei împotriva terorismului internaţional şi susţinerea anumitor state slabe sau în pericol.

Încă dinainte de publicarea controversatului raport al Comisiei interguvernamentale pentru schimbări climatice (IPCC), cetăţenii europeni şi americani şi-au exprimat îngrijorarea faţă de consecinţele schimbărilor climatice. Ei au devenit din ce în ce mai conştienţi de competiţia globală tot mai intensă pentru resurse de energie şi de importanţa strategică a stabilităţii şi securităţii aprovizionării cu energie.

Lista priorităţilor recunoscute peste Atlantic este lungă şi include interese comune cu agenda europeană. Printre acestea se numără instabilitatea în creştere din Orientul Mijlociu, progresul în procesul de pace dintre palestinieni şi israelieni, avansarea programului de dezvoltare mondială, deblocarea negocierilor privind liberalizarea comerţului, aflate momentan în impas şi promovarea valorilor democratice şi a principiilor de bună guvernare.

Dezbaterea privind consolidarea cooperării transatlantice neglijează adesea un aspect al relaţiilor dintre cele două regiuni. Statele unite şi Europa cunosc de la începutul anilor '90 o perioadă de integrare economică fără precedent, care a creat o reală economie transatlantică. În ciuda mult discutatelor progrese economice ale Chinei şi Indiei, cele două puteri rămân parteneri comerciali puternici în domeniul investiţiilor străine directe. Relaţiile economice între SUA şi UE aduc un profit de trei trilioane de dolari anual, iar cele două economii sunt legate de investiţii străine şi operaţii între întreprinderi afiliate străine (cea mai profundă formă de integrare economică) şi mai puţin de schimburi bilaterale (o formă superficială de integrare). De fapt, schimburile transfrontaliere nu reprezintă decât 20% din comerţul transatlantic.

Fluxul de investiţii între Statele Unite şi Europa întrece în continuare cu mult pe cel al investiţiilor acestora în China, India sau în alte ţări. Acelaşi lucru se întâmplă cu cifrele de afaceri şi profiturile înregistrate de companiile americane în Europa şi cele europene în America. În plus, economia transatlantică sprijină în mod direct 14 milioane de locuri de muncă de ambele părţi ale oceanului.

În urma acestei integrări economice profunde, deciziile legate de politici şi reglementări luate de o parte a Atlanticului au un efect din ce în ce mai mare asupra întreprinderilor şi consumatorilor de pe cealaltă parte. Cu toate acestea, deşi componenta comercială transatlantică există, factorii de decizie în domeniul politicii trebuie să ţină pasul. Cadrul politic de sprijinire a unei cooperări politice şi de reglementare consolidate între UE şi SUA este însă abia la început.

După cum a argumentat Joseph Quilan, pieţele transatlantice dirijează procesul de globalizare. Ca urmare a nivelului de integrare economică transatlantică, Statele Unite şi Europa nu îşi pot permite o divizare transatlantică, la modul propriu, întrucât prosperitatea şi securitatea lor economică sunt din ce în ce mai interdependente. Prin urmare, niciuna dintre părţi nu poate considera chestiunea economiei transatlantice ca fiind încheiată. În realitate, atât SUA cât şi UE au un interes comun în dezvoltarea integrării economice transatlantice, întrucât, pe de o parte, astfel s-ar consolida creşterea economică şi prosperitatea în aria transatlantică, iar, pe de altă parte, ar proteja atât SUA cât şi UE împotriva unor dezechilibre comerciale şi mai mari în raport cu puterile economice în ascensiune şi împotriva volatilităţii din economia globală care ar însoţi o astfel de ascensiune.

Pentru a menţine întâietatea economiei transatlantice şi a-i permite o dezvoltare maximă a potenţialului, este necesară consolidarea cooperării transatlantice în elaborarea politicilor economice şi de reglementare; de asemenea, se impune eliminarea barierelor netarifare, încă existente, în domeniul comerţului şi al investiţiilor – în acest mod, piaţa transatlantică ar fi completă. Acordul cadru de dezvoltare a integrării economice transatlantice adoptat la Summit-ul SUA-UE din 2007 reprezintă un pas important în această direcţie. Cu toate astea, pentru ca această iniţiativă pe termen lung să aibă succes, va fi nevoie de o conducere politică puternică şi de asistenţă la cel mai înalt nivel politic.

Având în vedere valorile şi interesele lor comune, relaţiile politice şi economice strânse şi lunga experienţă de cooperare cu succes, statele membre UE şi SUA vor rămâne parteneri naturali şi necesari unul altuia în faţa provocărilor globale cu care se confruntă atât UE cât şi SUA. Nici Statele Unite, nici Uniunea Europeană nu pot spera să reuşească acţionând independent. Pe de altă parte, nici relaţiile lor cu părţi terţe nu au profunzimea necesară pentru a oferi aceleaşi perspective de reuşită ca parteneriatul transatlantic.

Partenerii transatlantici sunt bine poziţionaţi pentru a înfrunta împreună provocările viitoare. În viitorul previzibil, Statele Unite vor rămâne principala mare putere mondială, la nivel politic, economic şi militar, având influenţă mondială, în timp ce Uniunea Europeană reprezintă deja, la ora actuală, cea mai mare economie integrată din lume. UE şi USA deţin, împreună, peste 40% din PIB-ul mondial şi se bucură încă de o poziţie influentă de prim plan în organizaţiile internaţionale, precum NATO, Organizaţia Mondială a Comerţului, Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială. Când se pun de acord asupra unor norme şi regulamente comune, se întâmplă adesea ca acestea să devină o nouă „regulă de aur" mondială. În plus, de la UE şi SUA provine cel mai mare ajutor pentru dezvoltare şi ambele exercită o puternică influenţă politică în întreaga lume.

În acest context, consolidarea cooperării transatlantice, care este în interesul ambelor părţi, se întinde la o arie vastă de domenii. Succesul măsurilor luate în vederea soluţionării provocărilor expuse mai sus va depinde de consolidarea cooperării UE-SUA şi de poziţia fermă de lider a UE-SUA. Cu toate astea, de ambele părţi există obstacole importante care complică procesul de cooperare.

Unele provocări-cheie în calea consolidării cooperării UE-SUA sunt direct legate de aspectele discutate în capitolul anterior. Uniunea Europeană va fi mai eficientă dacă va depune eforturi mai mari pentru a deveni un actor mai competitiv la nivel global şi, deci, un partener global pentru Statele Unite. Pentru a atinge acest obiectiv, va trebui să-şi consolideze structurile instituţionale, procedurile de decizie, competenţele, în mod special, competenţele în domeniul politicii externe. Statele Unite, la rândul lor, vor trebui să cedeze din autoritate pentru a crea un parteneriat cu parteneri egali. Aspectul cel mai important este faptul că există încă tendinţa ca unii factori de decizie din Statele Unite să privească relaţiile transatlantice dintr-o perspectivă restrânsă, limitată la relaţiile bilaterale şi/sau la NATO, axată pe securitatea colectivă.

Aceste două aspecte indică un deficit de natură structurală în relaţiile UE-SUA. Pe de o parte, progresul înregistrat în rezolvarea şi restructurarea relaţiilor dintre NATO şi Uniunea Europeană a fost slab. Pe de altă parte, şi poate mai important, având în vedere diversele provocări cu care se confruntă partenerii transatlantici, UE şi SUA încă nu dispun de o bază solidă şi de un cadru general, indispensabile unei cooperări structurate. Noua Agendă Transatlantică adoptată în 1995 s-a dovedit a fi insuficientă pentru crearea unei cooperări eficiente, în principal din cauza faptului că prevederile respective au fost puse în aplicare doar parţial şi, în plus, este mult depăşită în contextul actual. Între Statele Unite şi Uniunea Europeană există un exces de dialoguri ad-hoc sau specifice, sectoriale şi alte forumuri de schimb şi colaborare, însă cooperarea eficientă va depinde de moduri de cooperare mai stabile şi bine structurate, care să asigure un control politic la cele mai înalte niveluri politice, de ambele părţi.

În final, anumite interese şi abordări divergente, care, în mod cert, există între Statele Unite şi Uniunea Europeană, vor trebui să fie administrate mai eficient. Unele dintre ele îşi au originea în culturi politice şi poziţii geografice diferite. De exemplu, în timp ce UE percepe relaţiile ei cu China în principal în termeni economici, SUA consideră China ca fiind o provocare de natură politică şi securitară, ca urmare a rolului regional şi al angajamentelor Chinei faţă de Japonia şi Taiwan. Cu toate astea, alte diferenţe sunt doar exagerate de dezbaterile moralizatoare, la rândul lor exagerate, - fie asupra pedepsei capitale sau asupra OMG-urilor.

OPŢIUNI POLITICE

Este adevărat că alte relaţii bilaterale între Uniunea Europeană şi părţi terţe sunt importante, însă nu toate relaţiile bilaterale sunt la fel de importante, iar Uniunea trebuie să se asigure în acest moment că parteneriatul cu Statele Unite este reflectat pe deplin la toate nivelurile de activitate. Colaborând îndeaproape, cele două pot dezvolta relaţii strânse cu alţi aliaţi-cheie, precum Japonia sau India, pentru a face faţă provocărilor viitoare.

Pentru a pune în aplicare această abordare fundamentală a problemelor globale ale secolului XXI, se impune luarea unor măsuri specifice. Prin urmare trebuie:

- să admitem că o lume multipolară ia naştere: este mai important ca oricând ca partenerii transatlantici să colaboreze pentru a promova interesele şi valorile occidentale şi, de asemenea, pentru a găsi un limbaj comun în abordarea provocărilor globale;
- să ne asigurăm că legăturile dintre NATO/UE/SUA sunt structurate în mod eficient – legături între aliaţi la nivel global- pentru a face faţă provocărilor globale;
- să promovăm acţiunile comune ale UE-SUA, ori de câte ori este posibil, inclusiv prin forumuri globale şi regionale; să stabilim un tratat de parteneriat UE-SUA care să susţină astfel de acţiuni;
- să urmărim definitivarea pieţei transatlantice până în 2015 pentru a aprofunda schimburile bilaterale şi a încuraja creşterea economică globală;
- să construim o cooperare puternică în domeniul energiei şi al mediului, între partenerii transatlantici cu scopul de a stimula acţiunile la nivel mondial;
- să înscriem pe lista priorităţilor cooperării UE-SUA chestiunea statelor în disoluţie - dezvoltarea unei astfel de abordări ar putea declanşa o revizuire a operaţiunilor privind ajutorul extern din partea UE şi asistenţa USA către ţările străine, ceea ce ar crea mijloace mai solide de proiectare a cooperării şi angajamentului UE-SUA;
- să formulăm un proiect de strategie comună în domeniul securităţii bazat pe textele existente (SUA 2006/UE 2003), asociindu-l cu revizuirea conceptului strategic al NATO;
- în cele din urmă, să recunoştem necesitatea de a promova o reformă semnificativă a ONU, care să reflecte un echilibru al diferitelor interese în 2025, la nivel mondial.

V: Concluzii

A ne proiecta în 2025 nu înseamnă a face afirmaţii precise despre circumstanţele de atunci. Acest document subliniază totuşi, în mod clar, anumite tendinţe care nu pot fi ignorate de factorii de decizie europeni. Documentul relevă importanţa fiecărei tendinţe, iar concluziile indică măsurile care trebuie luate de către responsabilii programelor politice în vederea soluţionării acestor tendinţe. Documentul insistă asupra următoarelor aspecte-cheie:

- Există o schimbare semnificativă a ritmului în care evoluează chestiunile luate în discuţie şi o reorientare de la provocările constituţionale către cele globale din viitor; viteza schimbărilor devine tot mai rapidă; impresia lăsată este că Europa nu se adaptează îndeajuns de prompt;

- Aceste provocări sunt deosebit de importante, atât ca arie de aplicabilitate, cât şi ca profunzime. De asemenea, aceste provocări implică o dimensiune pe termen lung; prin urmare, nu pot fi soluţionate prin remedii pe termen scurt;

- În acest context global în continuă dezvoltare, niciun stat membru nu poate face faţă unor astfel de provocări de unul singur. UE trebuie să joace un rol decisiv pentru a sprijini şi dezvolta înţelegerea semnificaţiei acestor provocări pentru cetăţenii europeni, încurajându-i să privească spre viitor cu optimism şi încredere;

- Într-o lume multipolară, Europa trebuie să păstreze legătura cu toate părţile implicate, însă este esenţial să se creeze legături transatlantice mai strânse pentru a putea face faţă unor astfel de provocări, în mod deosebit, provocărilor de ordin economic, energetic/de mediu şi celor privind securitatea. Va fi nevoie de o nouă structură a parteneriatului transatlantic;

- Într-o lume globalizată, bazată pe economia digitală, accentul se pune pe individ. În aceste condiţii, sistemul birocratic al UE şi al statelor membre va trebui să fie adaptat pentru a actualiza guvernarea europeană. Publicul este interesat să folosească noile tehnologii pentru a putea trage la răspundere liderii politici, pentru a dezbate idei şi a organiza campanii de schimbare a politicilor.

- Atenţia UE ar trebui să fie mai puţin îndreptată asupra extinderii frontierelor estice: într-adevăr, frontierele UE ar trebui să rămână fixe acum; ar trebui ca o bună perioadă de timp să fie dedicată consolidării coeziunii interne a Uniunii. Este nevoie de timp mai mult şi eforturi mai mari pentru rezolvarea chestiunilor urgente, care nu mai pot fi amânate. …în special, în următoarele domenii politice:

- Competitivitatea globală: necesitatea unei reforme radicale IT în domeniul educaţiei în UE, al inovaţiei şi al spiritului antreprenorial, în special în domeniul concurenţei în sistemul educaţional;

- Demografia şi imigraţia: tendinţa de îmbătrânire a populaţiei UE va avea repercusiuni profunde asupra tuturor aspectelor vieţii europene – pensii, transport, sectorul imobiliar etc; în special, trebuie recunoscută necesitatea revizuirii pieţei muncii în ceea ce priveşte munca cu fracţiune de normă şi necesitatea unei selecţii mai mari în politica de imigraţie;

- Terorismul şi securitatea: trebuie să asigurăm menţinerea democraţiei occidentale şi să insistăm asupra naturii ideologiilor radicale; atenţia trebuie îndreptată, în mod deosebit, asupra promovării relaţiilor interculturale etc; Uniunea trebuie să facă în continuare o prioritate din promovarea democraţiei şi a drepturilor omului în întreaga lume;

- Energia şi mediul înconjurător: trebuie să facem faţă schimbărilor climatice prin încurajarea cercetării şi a investiţiilor, în vederea descoperirii unor noi tehnologii care să îmbunătăţească modul în care noi, în Occident, trăim în mediu şi cu mediul; este imperativă dezvoltarea unor noi tehnologii, precum pilele de combustie pe bază de hidrogen, care să ofere Europei mai multă independenţă în siguranţa aprovizionării cu energie din Orientul Mijlociu/Rusia. Este necesară redobândirea unui consens general privind energia nucleară;

- Este de reţinut faptul că toate aceste provocări sunt strâns legate una de cealalată. Inovaţia este legată de problema demografiei şi a imigraţiei; imigraţia, la rândul ei, trimite la chestiunea terorismului şi a securităţii; securitatea este legată de problema mediului şi a energiei;

- În sfârşit, dacă dorim ca acest exerciţiu să fie folositor pentru a avertiza factorii de decizie asupra pericolelor viitoare, el va trebui actualizat în mod regulat, întrucât legăturile dintre diferitele aspecte abordate se vor schimba, cu siguranţă, odată cu evoluţia evenimentelor… în 2012?

Rețeaua Europeană a Ideilor

PPE-DE, Parlamentul European, Rue Wiertz, 1047 Bruxelles, Belgia

www.ein.eu